

บทที่ 3

ลักษณะและการพัฒนาการของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและกลุ่มผลประโยชน์ ที่มีอิทธิพลในเขตเทศบาลตำบลแม่ใจ

การศึกษาถึงลักษณะและการพัฒนาการของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลในเขตเทศบาลตำบลแม่ใจ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระบบกฎหมายปกครองท้องถิ่นของไทยในปัจจุบันเพื่อประกอบงานศึกษานี้ให้มีความสมบูรณ์ ได้แก่ กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกฎหมายอื่น กล่าวเฉพาะบทเทศบาลแล้ว กฎหมายที่ให้อำนาจ คือ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 จากการศึกษาพบว่ากฎหมายได้ให้อำนาจนายกเทศมนตรีควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเทศบาล และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเทศบาล ให้มีปลัดเทศบาลคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเทศบาลรองจากนายกเทศมนตรี และรับผิดชอบควบคุมดูแลราชการประจำของเทศบาลให้เป็นไปตามนโยบาย และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมาย อำนาจหน้าที่ในการสั่งการหรือปฏิบัติราชการของรองนายกเทศมนตรี เลขานุการนายกเทศมนตรีและที่ปรึกษาให้เป็นไปตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมาย เป็นต้น

สำหรับอำนาจหน้าที่ของเทศบาล กฎหมายกำหนดให้อำนาจหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลหรืออาจจักทำกิจการใดๆ ในเขตเทศบาลภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เช่น ให้มีการบำรุงทางบกและทางน้ำ รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ป้องกันและระงับโรคติดต่อ ส่งเสริมการพัฒนาดูแล เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ตลอดจนบำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น เป็นต้น อย่างไรก็ตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนั้นมีอย่างน้อยต่างกันตามขนาดของเทศบาลด้วย

นอกจากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจัดตั้งเทศบาลแล้วยังมีอำนาจหน้าที่มีเนื้อหาว่าด้วยการให้อำนาจแก่เทศบาลในการดำเนินงาน เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 เป็นต้น

อำนาจที่กฎหมายได้บัญญัติให้ไว้ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 11 พ.ศ. 2543 (มุฉินิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กฎหมายเลือกตั้ง

ท้องถิ่น : ปฏิรูปนัการเมืองท้องถิ่น, 2546) ให้อำนาจหน้าที่ของนายกเทศมนตรีกำหนดนโยบายในการบริหาร สั่งอนุญาตและอนุมัติเกี่ยวกับราชการของเทศบาล เป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้างเทศบาล ส่วนอำนาจหน้าที่ของ สภาเทศบาล คือการตรวจสอบควบคุมการทำงานของนายกเทศมนตรี ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาเทศบาลและร่างเทศบัญญัติทั่วไป ร่างเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ประจำปี งบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม รวมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการสามัญและวิสามัญของสภาเทศบาล

อำนาจดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการที่ดึงดูดให้นักการเมืองท้องถิ่นมีความปรารถนาจะเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาเทศบาล เพื่อจัดสรรงบประมาณจำนวนมหาศาลให้ลงสู่พื้นที่ในรูปแบบโครงการงบประมาณต่างๆ จึงมีการตั้งกลุ่มการเมืองท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อสรรหาสมาชิกกลุ่มลงสมัครรับเลือกตั้ง และจากข้อมูลที่ได้ทำการศึกษา กลุ่มการเมืองท้องถิ่นในระบบเทศบาล นับได้ว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความสำคัญของการมีพรรคการเมืองในระบบรัฐสภา เพราะในทางปฏิบัติ กลุ่มการเมืองท้องถิ่นในระบบเทศบาลนั้น ได้แสดงบทบาททางการเมืองท้องถิ่น ทำหน้าที่คล้ายกับพรรคการเมืองระดับชาตินั้นเอง โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ในการเลือกสรรบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้งในนามกลุ่มตนเพื่อเข้าไปทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนในสภาเทศบาลในการพิจารณาร่างเทศบัญญัติ หรือนำเสนอความต้องการของประชาชนเข้าสู่สภา อีกด้านหนึ่งก็มีหน้าที่ในการเลือกสรรบุคคลลงสมัครเป็นผู้บริหารท้องถิ่น ในตำแหน่งนายกเทศมนตรี รวมถึงคณะผู้บริหารที่มาจากการแต่งตั้ง คือรองนายกเทศมนตรี เลขานุการนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษา เพื่อบริหารกิจการของเทศบาล โดยกลุ่มการเมืองท้องถิ่นมักอ้างความชอบธรรมว่าเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ประสงค์จะเลือกกลุ่มของตนเข้าไปดำรงตำแหน่ง

อย่างไรก็ตามแม้ว่าพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ฉบับที่ 2 พ.ศ.2546 ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2546 ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2547 จะไม่ได้ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนแน่นอนว่า ผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาล จำเป็นต้องสังกัดกลุ่มการเมืองใดๆ หรือระบุว่ากลุ่มทางการเมืองจะต้องส่งบุคคลลงรับสมัครรับการเลือกตั้งเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด เหมือนกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ตาม แต่การใช้กลุ่มทางการเมืองเป็นองค์กรในการเลือกสรรบุคคลนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่ามีการรวบรวมความคิดเห็น และความรู้สึกของชุมชนส่วนรวม มีการกำหนดแนวนโยบายในการบริหารท้องถิ่น เช่น

เทศบาลตำบลแม่ใจ อำเภอสันทราย มีกลุ่มการเมืองท้องถิ่นชื่อ กลุ่มพลังประชาชน ซึ่งตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 และกลุ่มประชามติซึ่งตั้งมาในปี พ.ศ. 2547 เทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย มีกลุ่มสันทรายก้าวหน้า และ เทศบาลตำบลแม่ริมมีกลุ่มเก้าพัฒนาเป็นต้นแต่ในทางตรงกันข้าม ลักษณะของการแยกกันแสดงออกทางการเมืองในระดับท้องถิ่นย่อมยากที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานและรวบรวมผู้คนได้เท่ากับการรวมกลุ่มกัน

อีกประการหนึ่ง การอาศัยบุคลากรภาพของผู้สมัครเป็นรายบุคคลที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ย่อมขาดความแน่นอนและไม่มีหลักประกันที่ดีพอ การใช้กลุ่มทางการเมืองดำเนินงานแบบเดียวกับพรรคการเมืองย่อมให้ให้หลักประกันที่ดีกว่าแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ เนื่องจากการมีกลุ่มการเมืองท้องถิ่นขึ้นมานั้น ผู้นำกลุ่มการเมืองนิยมเปิดรับผู้ที่มีศักยภาพในการหาคะแนนเสียง สนับสนุนให้เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มที่มีเครือข่ายธรรมชาติ กล่าวคือมีญาติมิตรเป็นจำนวนมากในพื้นที่เลือกตั้ง ย่อมเป็นที่หมายตาและถูกทาบทามจากกลุ่มการเมืองท้องถิ่น กลุ่มต่างๆ ที่ต้องการชัยชนะในการเลือกตั้ง ให้เข้ามาสังกัดกลุ่มของตน

เทศบาลตำบลแม่ใจนับตั้งแต่มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา กลุ่มทางการเมืองที่มีบทบาทโดดเด่นมากที่สุดคือ กลุ่มพลังประชาชน และกลุ่มประชามติ ทั้งสองกลุ่มได้ส่งผู้สมัครนายกเทศมนตรีกลุ่มละหนึ่งคน และผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลกลุ่มละ 12 คนลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งกลุ่มที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยมีหัวหน้ากลุ่มได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีคือ นายบุญล้อม ถาวย หัวหน้ากลุ่มพลังประชาชน และมีผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลได้รับการเลือกตั้ง 10 คน ส่วนกลุ่มประชามติแม้ผู้สมัครนายกเทศมนตรีคือ นายพิเชษฐ์ คันธรส จะแพ้การเลือกตั้ง แต่ผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลก็ได้รับการเลือกตั้ง 2 คน

นายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล กลุ่มพลังประชาชน และสมาชิกสภาเทศบาล กลุ่มประชามติได้รับการรับรองผลการเลือกตั้งจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เมื่อ วันที่ 30 มีนาคม 2548 ที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเชียงใหม่ นายกิตติ พรหมรัตน์ประธาน คณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่ มอบใบรับรองผลให้ นายบุญล้อม ถาวย เป็นนายกเทศมนตรีผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลกลุ่มพลังประชาชน 10 คน และผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลกลุ่มประชามติ 2 คนเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลแม่ใจ (มติชนรายวัน, 31 มีนาคม พ.ศ. 2548, หน้า 8) และได้เริ่มเข้ามาบริหารงานเทศบาลตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยในฝ่ายนิติบัญญัตินั้นมีสมาชิกสภาเทศบาลที่สังกัดกลุ่มพลังประชาชน 10 คนซึ่ง ดำรงตำแหน่งสำคัญในสภาเทศบาล ได้แก่ ตำแหน่งประธานสภาเทศบาล รองประธานสภาเทศบาล และเลขานุการสภาเทศบาล อันเป็นตำแหน่งที่มีบทบาทในการดำเนินการประชุมสภาเทศบาลให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย

ส่วนสมาชิกสภาเทศบาลที่สังกัดกลุ่มประชานิยมมี 2 คนซึ่งมีบทบาทตรวจสอบ ถ่วงดุล และตั้งข้อซักถามในสภาเทศบาลในฐานะสมาชิกสภาเทศบาลฝ่ายค้าน

การศึกษาลักษณะและพัฒนาการของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ ในที่นี้จะได้ศึกษากลุ่มการเมืองท้องถิ่น 2 กลุ่ม และกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น 7 กลุ่ม ดังนี้

3.1 ลักษณะและพัฒนาการของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้

3.1.1 กลุ่มพลังประชาชน

1.1 ประวัติและภูมิหลัง

กลุ่มพลังประชาชน ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 การก่อกำเนิดของกลุ่มพลังประชาชน มีส่วนสัมพันธ์กับสภาพทางสังคมการเมืองของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2539-2540 เป็นอย่างมาก ดังนั้นจะขอกล่าวถึงสภาพการเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ. 2539-2540 พอสังเขปดังนี้

การเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่มีเหตุการณ์การเลือกตั้งสมาชิกสภาว่าวรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ประชาชนได้มีสิทธิเข้าไปเสนอร่างบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เหตุผลในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้คือ สถานการณ์ทางการเมืองที่มีความขัดแย้งอย่างรุนแรงนักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ กลุ่มธุรกิจ และกลุ่มประชาชน เกิดการแบ่งแยกเป็นหลายฝ่าย มีความคิดเห็นแตกแยกกันอย่างมากในสังคม ดังนั้นจึงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยขึ้นไว้โดยคำแนะนำ ยินยอมของรัฐสภา จากนั้นก็ให้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาว่าวรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 211 อัญ และมาตรา 211 ทศวรรคสาม เพื่อให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญตามมาตรา 211 ปัญวรรคสาม และการให้ความเห็นชอบยุติให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ตามมาตรา 211 เอกุณวิสติ (สภาว่าวรัฐธรรมนูญ, (ร่าง)รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับประชาชน, 2540)

ทำให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิรูปการเมือง โดยมีคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญอันประกอบไปด้วยบุคคลจากหลายสาขาอาชีพเป็นองค์กรในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองขึ้นใหม่ให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุมัติรัฐธรรมนูญโดยการออกเสียงประชามติได้ด้วย

เหตุการณ์การเมืองในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติในมาตราต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบกับการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการ

แผ่นดินทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น กล่าวคือมีบทบัญญัติต่างๆที่บัญญัติขึ้น เพื่อให้เกิดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมทางการเมือง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม บทบัญญัติที่มีความสำคัญต่อการกระจายอำนาจสู่องค์กรท้องถิ่นและการเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นเช่น

หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 39 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 47 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่จะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ

หมวดที่ 4 หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา 68 บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลซึ่งไปไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 70 ในการปฏิบัติหน้าที่และในการปฏิบัติกรอื่น ของข้าราชการ พนักงาน หรือ ลูกจ้างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง

หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 78 รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของ

ประชาชนในจังหวัดนั้น (สภาร่างรัฐธรรมนูญ, (ร่าง)รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับประชาชน, 2540)

จากการศึกษาพบว่ารัฐธรรมนูญฉบับประชาชนได้บัญญัติกฎหมายหลายหมวดที่ส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างเต็มที่ โดยมีเจตนารมณ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ มีโอกาสได้บริหารจัดการท้องถิ่นด้วยตนเอง โดยมีรัฐบาลคอยจัดสรรเงินงบประมาณอุดหนุนและทำหน้าที่ควบคุมการทำงานขององค์กรท้องถิ่นอีกชั้นหนึ่ง ผ่านการอนุมัติหรือไม่อนุมัติงบประมาณ โดยการลงนามของผู้ว่าราชการจังหวัดในระดับเทศบาลและนายอำเภอในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

เมื่อรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมบริหารท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ในช่วงเวลาดังกล่าวนักการเมืองผู้ทำงานอยู่ใกล้ชิดกับองค์กรท้องถิ่นอย่างยาวนานก็เริ่มมีการเคลื่อนไหวตอบรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเต็มรูปแบบกันทั่วประเทศ หนึ่งในจำนวนนักการเมืองท้องถิ่นที่มีประสบการณ์สูงในการดำเนินงานการเมืองคือ นายบุญล้อม ถาวง ซึ่งเคยดำรงตำแหน่ง รองประธานกรรมการสุขาภิบาลตำบลแม่โจ้ตั้งแต่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2535 ถึง 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 นายบุญล้อม ได้เริ่มตั้งกลุ่มพลังประชาชนในช่วงเวลาดังกล่าว แล้วได้ใช้ฐานคะแนนจากกลุ่มที่ตั้งขึ้นส่งเสริมให้ก้าวสู่ตำแหน่ง ประธานกรรมการสุขาภิบาลตำบลแม่โจ้ตั้งแต่ 30 กันยายน พ.ศ. 2539 จนกระทั่งใน พ.ศ. 2542 สุขาภิบาลตำบลแม่โจ้ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลแม่โจ้ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 โดยให้มีผลตามกฎหมายตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งตำแหน่งประธานสภาสุขาภิบาลก็ได้รับการยกระดับไปด้วย มีผลให้นายบุญล้อม ถาวง ได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกเทศมนตรีตำบลแม่โจ้ตามกฎหมายตั้งแต่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 จนถึง 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2543 ขึ้นปรากฏว่ากลุ่มพลังประชาชนได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นเสียงข้างมากในสภา สมาชิกสภาเทศบาลในกลุ่มพลังประชาชนจึงได้ยกมือในสภาเทศบาลเลือก นาย บุญล้อม ถาวง ซึ่งได้รับเลือกตั้งเข้ามาในฐานะสมาชิกสภาเทศบาลดำรงตำแหน่งเป็น นายกเทศมนตรีตั้งแต่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 ถึง 3 พฤศจิกายน 2547 เมื่อหมดวาระลงเป็นเวลาเดียวกันกับการที่พระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2495 มาตราที่ 48 ทวิ 48 ปัญญัติ บพที่ 2 ทวิ เพิ่มความโดย พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2543 มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ ทำให้เกิดการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรงจากประชาชนขึ้นเป็นครั้งแรกของเทศบาลตำบลแม่โจ้ เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2547 ซึ่ง นายบุญล้อมถาวงก็ชนะการเลือกตั้งเข้ามาเป็นนายกเทศมนตรีอีกสมัยด้วยการสนับสนุนของกลุ่มพลังประชาชนที่ นายบุญล้อมได้ก่อตั้งขึ้นมา

ด้วยประสบการณ์ทางการเมืองท้องถิ่น 12 ปี ในฐานะผู้บริหารเทศบาล (พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2547) ทำให้นายบุญล้อม มีความกว้างขวางในหมู่ผู้นำชุมชน เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในชุมชนหมู่บ้าน และมีส่วนในการสร้างกลุ่มผลประโยชน์ใหม่ๆ ในท้องถิ่นขึ้นมา ทำให้มีความเชี่ยวชาญในการเข้าถึงความต้องการของชุมชนต่างๆ นำมาวางนโยบายในการกระจายโครงการงบประมาณของเทศบาลลงสู่ชุมชน นอกจากนี้ นายบุญล้อม ยังมีความสามารถในการวางแผนการเลือกตั้ง ซึ่งด้วยความสามารถดังกล่าว นายบุญล้อม จึงได้มีโอกาสดำเนินการเป็นผู้อำนวยการเลือกตั้ง จัดตั้งแกนนำระดับอำเภอหาเสียงให้กับนักการเมืองระดับชาติ หลายพรรคการเมือง เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติพัฒนา และพรรคความหวังใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2547 (สัมภาษณ์ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยให้นายบุญล้อมเป็นผู้อำนวยการเลือกตั้ง จังหวัดเชียงใหม่ (เก็บข้อมูลช่วงการศึกษา อิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ในเขตเทศบาลตำบลแม่ใจต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล พุทธศักราช พ.ศ. 2548 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2549)) การถูกนักการเมืองระดับประเทศเรียกใช้ให้ทำงานด้านมวลชนสัมพันธ์ และสร้างฐานคะแนนเสียง ทำให้นายบุญล้อม กลายเป็นที่รู้จักในหมู่นักการเมืองระดับชาติ และข้าราชการระดับสูงของจังหวัดในฐานะแกนนำของพรรคการเมือง และเป็นหัวหน้าระดับสูงที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งระดับต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนที่รับบริการจากโครงการงบประมาณของเทศบาลตำบลแม่ใจ

นายบุญล้อมสามารถเอาชนะคู่แข่งทางการเมืองมาได้ทุกสมัยจนสามารถครองอำนาจเป็นผู้บริหารสุขาภิบาลและเทศบาลตำบลแม่ใจมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2547 ในขณะที่เทศบาลนครเชียงใหม่ซึ่งเป็นเทศบาลใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ได้เปลี่ยนนายกเทศมนตรีไปแล้วถึง 5 คนนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา ทำให้นายบุญล้อม มีประสบการณ์ในการบริหารท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้นำของกลุ่มพลังประชาชนอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมาตลอด ทำให้กลุ่มของนายบุญล้อม มีความเข้มแข็งจนสามารถสร้างและสะสม ดันทุนทางสังคม (Social capital) ดันทุนมนุษย์ (Human capital) ดันทุนองค์กร (Organization capital) และดันทุนทางการเงิน (Money capital) ที่จำเป็นต่อการแข่งขันทางการเมืองไว้ได้สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ ซึ่ง Nan Lin (2003) รายงานว่า ทุนทางสังคม หรือทรัพยากรทางสังคม ก็คือการที่บุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งนำเอา การเชื่อมต่อทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคม ในเครือข่ายที่เขาถือออกมาใช้เพื่อให้เข้าถึงจิตใจของบุคคลอื่น กลุ่มทางสังคมอื่น องค์กรอื่น และชุมชนอื่น แล้วให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ประสงค์ไว้ (Nan Lin, Social capital, 2001: 2)

กล่าวโดยสรุปประวัติและภูมิหลังของกลุ่มพลังประชาชนเกิดมาจากการก่อตั้งโดย นายบุญล้อม ถวาย นักการเมืองท้องถิ่นผู้มีประสบการณ์ทางการเมืองมายาวนาน และเป็นผู้นำแบบ

เข้มแข็ง (Strong executive) และเปิดเสรีเจตนา ซึ่งสมาชิกกลุ่มพลังประชาชนจะหมุนเวียนเปลี่ยนไป มีการเข้าออกตามความคิดเห็น การตัดสินใจของหัวหน้ากลุ่มเป็นสำคัญ ภูมิหลังของกลุ่มจึงเกิดมาจากการรวมตัวหัวคะแนนระดับสูงที่สนับสนุนนายบุญล้อม มาจัดตั้งเป็นสมาชิกจัดตั้งแล้วเชิญบุคคลภายนอกที่มีชื่อเสียงเป็นที่เชื่อถือในสังคมเทศบาล มาเป็นที่ปรึกษาเพื่อค้ำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มของข้าราชการ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มคนรุ่นใหม่ และกลุ่มนักศึกษาที่ นายบุญล้อมไม่มีฐานคะแนนนิยมให้หันมาเลือกเขาและกลุ่มพลังประชาชนในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง

1.2 ลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

สมาชิกของกลุ่มพลังประชาชน ประกอบไปด้วยบุคคลในท้องถิ่นเทศบาลตำบลแม่ใจ หลายสาขาอาชีพ เช่น อดีตผู้บริหารเทศบาล อดีตสมาชิกสภาสุขภาพ อดีตสมาชิกสภาเทศบาล อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัย นักธุรกิจ หัวหน้าคนงานในไร่เกษตรเอกชน ข้าราชการบำนาญ อดีตผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มเกษตรกร อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ลูกหลานของอดีตนักการเมืองท้องถิ่น ลูกหลานของกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้าน

สมาชิกของกลุ่มพลังประชาชนที่ได้ลงรับสมัครเลือกตั้งเป็นผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลทั้งสองเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลตำบลแม่ใจ วันศุกร์ที่ 17 ธันวาคม 2547 ประกอบด้วย

ตารางที่ 3.1 ผู้สมัครนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลกลุ่มพลังประชาชน

ผู้สมัครนายกเทศมนตรี	หมายเลข	ผลการเลือกตั้ง
นายบุญล้อม ถวาย	2	ได้รับเลือกตั้ง

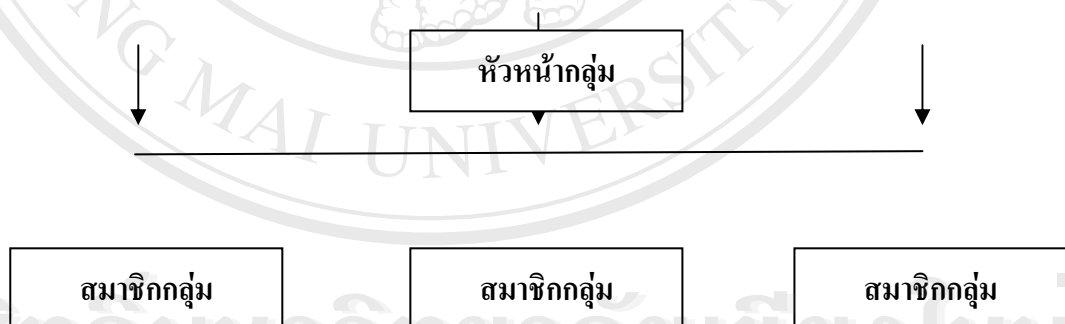
ผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลเขตเลือกตั้งที่ 1	หมายเลข	ผลการเลือกตั้ง
นายอินสม สด	7	ได้รับเลือกตั้ง
นายประเสริฐ อะทุน	8	ได้รับเลือกตั้ง
นายคำตัน คำสุข	9	ได้รับเลือกตั้ง
นายวิสิทธิ์ศักดิ์ ขุนนา	10	ได้รับเลือกตั้ง
นายกรณ์ สุวรรณ	11	ได้รับเลือกตั้ง
นายเสาร์คำ อภิรม	12	ได้รับเลือกตั้ง

ผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลเขตเลือกตั้งที่ 2	หมายเลข	ผลการเลือกตั้ง
จ.ส.อ.สุเทพ ชัยมงคล	7	ได้รับเลือกตั้ง
นายประดิษฐ์ แก้วโม่ง	8	ได้รับเลือกตั้ง
นายเกษตร จันทร์ขาว	9	ได้รับเลือกตั้ง
นางศรีรวม กันธิยะ	10	ได้รับเลือกตั้ง
นางสมนึก ปินชัย	11	ไม่ได้รับเลือกตั้ง
นายประหัด สุจินดา	12	ไม่ได้รับเลือกตั้ง

จากตารางที่ 4 ในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลในวันที่ 17 ธันวาคม 2547 นายบุญล้อม ถวายได้รับการเลือกตั้ง กลับเข้ามาเป็นนายกเทศมนตรีอีกครั้ง ผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลเขต 1 ได้รับเลือกตั้งทั้ง 6 คน ส่วนผู้สมัครเขต 2 ได้หมายเลข 7 ถึง 10 รับเลือกเพียง 4 คน หมายเลข 11 นางสมนึก ปินชัย และหมายเลข 12 นายประหัดสุจินดา ไม่ได้รับเลือกตั้ง เนื่องจากในการเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้สมัครนายกเทศมนตรีหมายเลข 1 กลุ่มประชาคมดี นายพิเชษฐ์ คันธรส มีฐานคะแนนอยู่หมู่ที่ 10 บ้านหลังมื่นบ้านเดียวกับนางสมนึก ปินชัย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ญาติมิตรของนายพิเชษฐ์ ให้ความเห็นว่าชาวบ้านที่อาศัยในหมู่ 10 ต้องการให้มีนายกเทศมนตรีเป็นคนบ้านเดียวกับตนเพราะใกล้ชิดกันมานาน มีปัญหาอะไรจะได้เข้าไปฟังพาได้ ทำให้คะแนนของกลุ่มนายพิเชษฐ์นำที่หมู่บ้านนี้ ส่วนหมายเลข 12 นายประหัด สุจินดา ไม่ได้รับเลือกตั้งมีสาเหตุใหญ่มาจาก ในหมู่ที่ 13 บ้านพัฒนาทรายแก้ว มีนายสมพร จันทร์ ผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลหมายเลข 4 กลุ่มประชาคมดี นายสมพรเป็นอดีตสมาชิกสภาเทศบาลที่มีฐานเสียงเป็นญาติอยู่มาก รวมทั้งเคยสมัครสมาชิกสภาจังหวัดเขตสันทรายมาก่อน มีความสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับจังหวัดหลายคน ที่สำคัญหมู่ที่ 13 มี นายมอญอิน รินคำ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเชียงใหม่อาศัยอยู่ นายมอญอิน มีญาติมิตรที่อยู่ในเครือข่ายจำนวนมาก ให้ความเคารพนับถือ ส่วนใหญ่คอยช่วยเหลือเป็นฐานคะแนนให้นายสมพรอยู่ อีกทั้งนายสมพรทำอาชีพนักข่าวอิสระให้กับหนังสือพิมพ์ระดับจังหวัดมีพรรคพวกมาก ทำให้ตัดฐานคะแนนของนายบุญล้อม ถวายลงได้มาก จนทำให้นาย ประหัด สุจินดาไม่ได้รับเลือกตั้งทั้งๆที่เป็นผู้ที่ได้รับความคาดหวังจากกลุ่มพลังประชาชนว่าจะมีคะแนนนำ เนื่องจากมีอาชีพเป็นบุรุษพยาบาล มีฐานะทางสังคมดี มีญาติจำนวนมาก มีภาพลักษณ์ของผู้มีความรู้ เมื่อคะแนนของกลุ่มพลังประชาชนโดนแบ่งไปโดยเหตุผลดังกล่าวทำให้ ผู้สมัครของกลุ่มประชาคมดีสามารถเอาชนะการเลือกตั้ง สมาชิกสภาเทศบาลในเขต 2 ได้ 2 คน คือนายเอกชัย สายหยุด หมายเลข 1 และ นายสมพร เมธา หมายเลข 2

ความสัมพันธ์ในหมู่สมาชิกของกลุ่มพลังประชาชน มีพัฒนาการและการธำรงรักษากลุ่มโดยอาศัยปัจจัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทย การคัดสรรสมาชิกกลุ่มอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิด ใจกว้างใจกัน องค์ประกอบของกลุ่มประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มที่มีฐานะทางสังคมระดับสูง มีรายได้ดีเป็นที่เชื่อถือของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง และกลุ่มชาวบ้านระดับรากหญ้าที่มีฐานะเสี่ยงเป็นญาติมิตรตระกูลเดียวกัน โดยสมาชิกกลุ่มพลังประชาชนมีความสัมพันธ์กับคนพรรคการเมือง ระดับประเทศซึ่งคอยช่วยเหลือด้านงบประมาณการหาเสียง โครงสร้างของกลุ่มมีลักษณะความสัมพันธ์แบบหลวม ๆ ไม่มีการจัดองค์กรอย่างเป็นทางการแต่มีหัวหน้ากลุ่มที่เข้มแข็ง (Strong executive) คือ นายบุญล้อม ถาวร เป็นผู้ขับเคลื่อนความเป็นไปของกลุ่ม เป็นผู้วางแผนการหาเสียง ระดมทุนในการหาเสียงทั้งหมด ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มจึงเป็นไปในลักษณะหัวหน้ากับลูกน้อง มากกว่าเป็นเพื่อนร่วมงาน เพราะรวมศูนย์การตัดสินใจไว้ที่หัวหน้ากลุ่มทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่อกลุ่มผลประโยชน์ในท้องถิ่นจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของหัวหน้าจะสั่งการลงมาเป็นส่วนใหญ่ในลักษณะการบริหารแบบบนลงล่าง (Top-down management) หรืออีกนัยหนึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical relationship) ดังจะแสดงความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 3.1 ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มพลังประชาชน

1.3 บทบาทของกลุ่ม ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล

จากการที่กลุ่มพลังประชาชนเกิดจากการก่อตั้งโดยหัวหน้ากลุ่มที่มีความเข้มแข็ง คือนายบุญล้อม ถาวร เป็นทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้อำนวยการวางแผน ผู้บริหารงบประมาณของกลุ่ม ผู้ปราศรัย ผู้คัดเลือกสมาชิก ทำให้กลุ่มพลังประชาชนเป็นกลุ่มที่มีผู้นำโดดเด่นและมีบทบาทมาก โดยสมาชิกที่เหลือไม่มีบทบาทในการตัดสินใจทางการเมือง จึงมีฐานะเป็นแกนนำหาฐานคะแนนเสียงให้กับกลุ่ม โดยเน้นความโดดเด่นด้านประสบการณ์ของผู้สมัครนายกเทศมนตรีเป็นพิเศษ จากการศึกษาพบว่าตั้งแต่ตั้งกลุ่มมาเป็นเวลา 10 ปี ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้ากลุ่มเลย

ตำแหน่งดังกล่าวเป็นของนายบุญล้อม มาตลอด ส่วนแกนนำผลักดันเข้าออกตามวาระ และบริบททางการเมือง คนที่ใกล้ชิดนายบุญล้อมจะได้รับตำแหน่งทางการเมืองฝ่ายบริหารอยู่เสมอ สมาชิกนอกจากนั้นจะมีบทบาทเป็นแกนนำในการหาเสียงให้แก่กลุ่มเมื่อมีการเลือกตั้งเท่านั้น

บทบาทของกลุ่มพลังประชาชนในการเมืองท้องถิ่นของเทศบาลตำบลแม่ใจ ขึ้นอยู่กับหัวหน้ากลุ่มที่โดดเด่นและมีภาวะผู้นำสูง มีแกนนำที่เชื่อฟังคำสั่งของหัวหน้า สมาชิกนอกจากนี้ มีบทบาทความสำคัญรองลงมาถึงสมาชิกกลุ่มธรรมดา นายบุญล้อม ถวาย หัวหน้ากลุ่มเป็นอดีตนายกเทศมนตรีหลายสมัยเป็นผู้วางแผนการเลือกตั้ง คิดนโยบายหาเสียง คัดสรรผู้สมัคร สมาชิกสภาเทศบาล เองหมดเสมือนเป็นผู้บังคับบัญชาของกลุ่มโดยไม่มีรองหัวหน้าไว้เป็นตัวแทน

การที่นายบุญล้อม ดำรงตำแหน่งผู้นำท้องถิ่นตั้งแต่เป็นประธานสภาภิบาลมาจนกระทั่งเป็นนายกเทศมนตรีนั้นทำให้มีความเชี่ยวชาญในการจัดสรรงบประมาณ โครงการต่างๆ ของเทศบาลไปสู่กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่รวมตัวกันอยู่ในพื้นที่ โดยแบ่งงานให้กองต่างๆ ได้นำงบประมาณไปบริหาร จัดกิจกรรมและจัดซื้อจัดจ้าง ให้เกิดสาธารณูปโภคพื้นฐานใน 15 หมู่บ้านของเทศบาลมาตลอด เช่น การแบ่งงานให้สำนักปลัดเทศบาล จัดรัฐพิธี งานลงกระทง งานเข้าพรรษา ประชุมประชาคม ให้กองคลังจัดบริการจัดเก็บภาษีนอกสถานที่ ให้กองช่าง ดำเนินการก่อสร้างถนน ท่อระบายน้ำ ขยายเขตไฟฟ้า ติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะ ซ่อมแซม ปรับปรุงอาคารที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภค ให้กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมปฏิบัติงานด้านการแพทย์ จัดงานกีฬา กลุ่ม อสม. จัดฉีดวัคซีนป้องกันสัตว์เลี้ยง จัดฟันหมอกว้นแหล่งเพาะพันธุ์ขู่ง บริการจัดเก็บขยะ อบรมสมาชิก อสม. ให้กองการศึกษาจัดบริการ แก่โรงเรียนในพื้นที่งานกิจกรรมนักเรียนร่วมกับโรงเรียน กิจกรรมไหว้ครู จัดงานวันเด็ก แจกของขวัญให้เยาวชน

นอกจากนี้ผลงานของกลุ่มพลังประชาชน ได้ปรากฏออกมาในรูปของนโยบายเชิงประชานิยม กล่าวคือมีการออกนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์โดยตรงขอให้ผู้บริหารเทศบาลทำกิจกรรมหรือจัดสรรงบประมาณให้แก่แต่ละกลุ่มตามคำขอของกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆ โดยตรง ไม่จำเป็นต้องอ้างอิงผลประโยชน์ในด้านผลกระทบของกลุ่มอื่นๆ ในสังคม ซึ่งโดยมากแล้วกลุ่มผลประโยชน์ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือ ก็คือกลุ่มที่เคยเป็นฐานคะแนนเสียงสนับสนุน กลุ่มพลังประชาชนให้ได้รับการเลือกตั้ง เข้าไปมีอำนาจในการบริหารงบประมาณของเทศบาล ดังจะยกตัวอย่างกิจกรรมดังนี้

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมของกลุ่มพลังประชาชนที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์	กิจกรรมที่จัดให้
1.กลุ่มผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)	1.จัดทัศนศึกษาดูงานต่างจังหวัด 2.จัดมวยการกุศลหารายได้ 3.ตัดชุดกลุ่มให้
2.กลุ่มสตรีแม่บ้าน	1.จัดทัศนศึกษาดูงานต่างจังหวัด 2.จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้กลุ่มเก็บไว้ในการประกอบอาชีพ 3.จัดตั้งกองทุนข้าวสาร 4.จัดงานกีฬากลุ่มสตรีแม่บ้าน 5.ตัดชุดกลุ่ม ชุดสำหรับเพื่อนให้
3.กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ	1.จัดเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่ยากไร้รายเดือนทุกหมู่บ้าน 2.ช่วยเหลืองบประมาณรายเดือน 3.จัดรถรับส่งเวลาไปวัดต่างๆ 4.ตัดชุดขาวทำบุญให้
4.กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)	1.จัดทัศนศึกษาดูงานต่างจังหวัด 2.จัดงบประมาณอบรม สัมมนาให้ 3.จัดซื้อเสื้อออกกกำลังกายให้ 4.จัดซื้อเครื่องเสียงให้
5.กลุ่มเกษตรกร	1.จัดตั้งกองทุนปุ๋ย 2.จัดตั้งกองทุนข้าวสาร 3.จัดตั้งกองทุนวัว
6.กลุ่มนักศึกษา	1.สนับสนุนงบประมาณหาเสียงแก่กลุ่มนักศึกษาที่สมัคร นายกสโมสรมนักศึกษา และสภานักศึกษา 2.ให้ยืมอุปกรณ์ทำกิจกรรมของนักศึกษา
7.กลุ่มข้าราชการและพนักงานของรัฐ	1.จัดงานเลี้ยงสิ้นปี แจกของขวัญ 2.บันทึกความดีความชอบ 3.การบรรจุ โอนย้าย

การใช้อำนาจบริหารจัดการสรรงงบประมาณเข้าไปตอบสนองความต้องการแก่กลุ่มผลประโยชน์เพื่อแลกเปลี่ยนกับการได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มต่างๆเป็นกลวิธีที่ทำให้กลุ่มพลังประชาชนได้สร้างผลงานที่เป็นรูปธรรมกว่ากลุ่มประชาชาติ ที่ยังไม่เคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารเทศบาล จึงเป็นเรื่องปกติกลุ่มพลังประชาชนจะสามารถอ้างได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีผลงานชัดเจนมากที่สุดเมื่อมีการเลือกตั้งแต่ละครั้ง

3.1.2 กลุ่มประชาชาติ

1.1 ประวัติและภูมิหลัง

กลุ่มประชาชาติก่อตั้งในปลายปี พ.ศ. 2546 การก่อกำเนิดของกลุ่มประชาชาติมีส่วนสัมพันธ์กับสภาพทางสังคมการเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ. 2545 ถึง 2546 เป็นอย่างมากดังนั้นจึงขอกล่าวถึงสภาพการเมืองไทยในช่วงดังกล่าวพอสังเขปดังนี้

ในปี พ.ศ. 2545 หลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ได้ห้าปี ซึ่งตามมาตรา 336 ได้บัญญัติไว้ว่า เมื่อครบห้าปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจทำรายงานเสนอความเห็นต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายอื่นได้ ทำให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบัญญัติต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการเลือกตั้ง โดยกฎหมายที่สำคัญที่ได้ประกาศใช้ใน พ.ศ. 2545 คือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 หลังจากนั้น ก.ก.ต. ก็ได้ออกระเบียบต่างๆ กำหนดวิธีการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นหลายฉบับ และได้ประกาศใช้ไปแล้วในห้วงเวลาดังกล่าวเพื่อให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นเป็นไปด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม เช่น การกำหนดให้มีข้อห้ามต่างๆ อาทิ ห้ามแจกเงิน แจกของ รวมถึงแจกของขวัญวันเกิด การให้เงินหรือสัญญาว่าจะให้เงินแก่ผู้ใด มูลนิธิ ก็เป็นการทำผิดที่กฎหมายเลือกตั้งบัญญัติไว้ทั้งหมด (อุดร ตันติสุนทร, กฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น : ปฏิรูปนักการเมืองท้องถิ่น, 2546) รวมทั้งกฎหมายดังกล่าว ได้กำหนดให้ มีการจำกัดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง และรายงานค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้รับสมัครรับเลือกตั้ง แก่ ก.ก.ต. ตามมาตรา 54 มาตรา 55 และมาตรา 56 มีบทกำหนดโทษแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดไว้ในมาตรา 99 มาตรา 116 และมาตรา 117 นอกจากนี้ ก.ก.ต. ได้ออกข้อกำหนดว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครไว้ โดยมีสาระสำคัญพอสังเขปว่า

1.1.1 ต้องให้ ก.ก.ต.ประจำจังหวัดประกาศกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัคร โดยคำนึงถึงปัจจัย ขนาดพื้นที่และลักษณะทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้ง และดัชนีราคาผู้บริโภคตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ ส่วน

1.1.2 ในการคำนวณจำนวนเงินค่าใช้จ่ายการเลือกตั้งของผู้สมัครคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอาจประกาศกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง โดยใช้ข้อมูลจากผลการสำรวจเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งขั้นต่ำ-ขั้นสูง เช่น

ก. ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีเมือง อยู่ระหว่างจำนวนเงินตั้งแต่ 300,000 บาทถึง 450,000 บาท

ข. ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบล อยู่ระหว่างจำนวนเงินตั้งแต่ 50,000 บาทถึง 100,000 บาท

1.1.3 ผู้สมัครทั้งที่ได้รับเลือกตั้งและไม่ได้รับเลือกตั้ง ต้องยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายในการเลือกตั้งพร้อมหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องต่อ ก.ก.ต. ประจำจังหวัดภายใน 90 วันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าข้อความในบัญชีรายรับและรายจ่ายเป็นเท็จ ผู้ได้รับเลือกตั้งต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 5 ปี และปรับตั้งแต่ 20,000 บาทถึง 100,000 บาท รวมทั้งให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด 5 ปี (พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545)

เมื่อมีกติกาใหม่และมีคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้งองค์กรอิสระต่างๆเกิดขึ้นมานับแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้นักการเมืองท้องถิ่นรุ่นใหม่มีความต้องการที่จะเข้าสู่การรับสมัครเลือกตั้งเป็นผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นมากขึ้น กลุ่มประชาคมก็เป็นกลุ่มของคนหนุ่มในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ที่ได้รวมตัวกันโดยคำนึงถึงโอกาสที่จะได้รับการเลือกตั้ง โดยอาศัยกฎหมายใหม่ที่บัญญัติให้นักการเมืองท้องถิ่นที่เคยชนะการเลือกตั้งมาด้วยวิธีต่างๆต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่เข้มงวด มีองค์กรตรวจสอบที่มีอำนาจลงโทษตามกฎหมายมีการกำหนดงบประมาณในการเลือกตั้งไม่ให้เกิดการใช้เงินซื้อเสียง รวมทั้งต้องรายงานค่าใช้จ่ายหลังการเลือกตั้ง ด้วยกฎหมายดังกล่าวเปิดโอกาสให้นักการเมืองรุ่นใหม่มีความหวังที่จะเอาชนะการเลือกตั้งภายใต้กติกาใหม่ของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540

ตามบริบททางการเมืองท้องถิ่นทั่วประเทศที่เปิดกว้างดังกล่าว กลุ่มประชาคมซึ่งเป็นกลุ่มทางการเมืองกลุ่มหนึ่งที่ก่อกำเนิดมาเพื่อวัตถุประสงค์อันต้องการจะส่งผู้สมัครนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลในนามของกลุ่มเข้ารับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลแม่โจ้เมื่อ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 จึงได้เริ่มออกแนะนำผู้สมัครรับสมัครเลือกตั้งผู้บริหารเทศบาลและสมาชิกสภา รวมทั้งเริ่มออกประชาสัมพันธ์นโยบายของกลุ่มในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ แม้กลุ่มประชาคมเป็นกลุ่มการเมืองท้องถิ่นระดับเทศบาลที่มีอายุน้อยมาก กล่าวคือมี

การรวบรวมและตั้งกลุ่มขึ้นมาในช่วง ปลายปี พ.ศ. 2546 ถึงต้นปี พ.ศ. 2547 โดยมีสมาชิกผู้ก่อตั้งมาจากสองกลุ่มใหญ่คือ กลุ่มแรกสมาชิกที่เป็นอดีตสมาชิกสภาเทศบาล ในการเลือกตั้งวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2542 เช่น นายวรพจน์ พระนม อดีตสมาชิกสภาเทศบาล นายเอกชัย สายหยุด อดีตสมาชิกสภาเทศบาล นายนรินทร์ ภูมิรินทร์ อดีตสมาชิกสภาเทศบาล นายเอกชัย สายหยุด อดีตสมาชิกสภาเทศบาล อีกกลุ่มหนึ่ง เป็น อดีตสมาชิกสภาเทศบาลที่เคยเป็นมิตรสนิทกับนายบุญล้อม ถวายแล้วสรรหาสมาชิกกลุ่มรุ่นใหม่ที่เป็นคนหนุ่มในพื้นที่เทศบาลลงรับสมัครเลือกตั้ง โดยมีแกนนำเป็น นายสมพร ชันทร อดีตสมาชิกสภาเทศบาล ทำหน้าที่เชิญชวนสมาชิกใหม่ที่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆในสังคมของเทศบาลตำบลแม่โจ้ เช่น นายสุริยะ จันทร์ขาว มีอาชีพทนายความ นายเอกชัย สายหยุด นักธุรกิจออกรถตู้ นายสุชาติ สุโขทัย เจ้าของธุรกิจส่วนตัว

สมาชิกจากทั้งสองกลุ่มได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มประชาคมติ โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ที่เคยสมัครรับเลือกตั้งอดีตสมาชิกสภาเทศบาล นั้นเคยทำงานมวลชนต่างๆมาก่อนทั้งสิ้น สมาชิกทุกคนมีเครือข่ายอยู่เป็นจำนวนมากในเขตเทศบาล โดยมีผู้นำเสนอความเป็นคนรุ่นใหม่ มีความรู้ และภาพลักษณ์ที่ปราศจากอิทธิพล โดยเฉพาะการเชิญอดีตผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลคือ นายพิเชษฐ์ คันทรศ มาเป็นหัวหน้ากลุ่ม นายพิเชษฐ์จบการศึกษาระดับปริญญาโท เป็นข้าราชการบำนาญ มีทุนส่วนตัวและญาติมิตรจำนวนมากในเขตเลือกตั้งที่สอง ประกอบกับภาพลักษณ์ของอดีตข้าราชการระดับผู้บริหารทำให้สมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ นำประเด็นดังกล่าวเป็นคุณสมบัติหลักๆในการประชาสัมพันธ์สร้างแกนนำของกลุ่มประชาคมติขึ้นใหม่เพื่อแข่งขันกับกลุ่มพลังประชาชน

ภูมิหลังของกลุ่มประชาคมติเกิดจากการรวมตัวกันของอดีตสมาชิกสภาเทศบาลที่เป็นผู้นำกลุ่มสังคมต่างๆ โดยมีได้มีแกนนำหรือผู้รวบรวมกลุ่มที่โดดเด่น จึงไม่มีตัวบุคคลที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในกลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์เชิงราบ (Horizontal relative) อย่างไรก็ตามคุณสมบัติส่วนตัวของสมาชิกบางคนก็ส่งเสริมให้กลุ่มเป็นที่รู้จักของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลอย่างรวดเร็ว เช่น นายวรพจน์ พระนม เป็นเซลล์แมนขายแว่นตา มีความคล่องตัวสูง อายุยังอยู่ในวัยหนุ่ม นายนรินทร์ ภูมิรินทร์ เป็นอดีตสมาชิกสภาเทศบาลและแกนนำชมรมผู้สูงอายุ ทำงานช่วยเหลือสังคมมาตลอดอีกทั้งเป็นอดีตข้าราชการครู มีลูกศิษย์ที่เคารพนับถืออยู่มาก นายเอกชัย สายหยุด อดีตสมาชิกสภาเทศบาลมีญาติพี่น้องที่เป็นแกนนำในกลุ่มสตรีแม่บ้านจำนวนมาก นายสมพร ชันทร อดีตอดีตสมาชิกสภาเทศบาล เป็นนักข่าวอิสระให้กับหนังสือพิมพ์ระดับจังหวัด กว้างขวางในวงการข่าวของเชียงใหม่ นายสุริยะ จันทร์ขาว ทนายความมีหน้าที่คอยเป็นมือกฎหมายให้กับกลุ่มประชาคมติ

ตารางที่ 3.3 ผู้สมัครนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลกลุ่มพลังประชามติ

ผู้สมัครนายกเทศมนตรี	หมายเลข	ผลการเลือกตั้ง
นายพิเชษฐ์ คันธรส	1	ไม่ได้รับเลือกตั้ง

ผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลเขตเลือกตั้งที่ 1	หมายเลข	ผลการเลือกตั้ง
นายอานนท์ กันทวงศ์	1	ไม่ได้รับเลือกตั้ง
นายพินิจ อินแก้ว	2	ไม่ได้รับเลือกตั้ง
นายณรงค์ฤทธิ์ บุญทวงศ์	3	ไม่ได้รับเลือกตั้ง
นายสุชาติ สุโขทัย	4	ไม่ได้รับเลือกตั้ง
นายสุริยะ จันทร์ขาว	5	ไม่ได้รับเลือกตั้ง
นายวรพจน์ พระนม	6	ไม่ได้รับเลือกตั้ง

ผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลเขตเลือกตั้งที่ 2	หมายเลข	ผลการเลือกตั้ง
นายเอกชัย สายหยุด	1	ได้รับเลือกตั้ง
นายสมพร เมธา	2	ได้รับเลือกตั้ง
นายประคอง สารคำ	3	ไม่ได้รับเลือกตั้ง
นายสมพร จันทสร	4	ไม่ได้รับเลือกตั้ง
นายอุทัย ขยัน	5	ไม่ได้รับเลือกตั้ง
นายณรงค์ กอนทะสร	6	ไม่ได้รับเลือกตั้ง

จากตารางที่ 3.3 พบว่าปัจจุบัน สมาชิกกลุ่มประชามติส่วนใหญ่แพ้การเลือกตั้งในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 แต่ก็มีสมาชิกสองคนคือ นายเอกชัย สายหยุด และนายสมพร เมธา ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ สมาชิกสภาเทศบาลในสภาในฐานะฝ่ายค้าน การแพ้การเลือกตั้งที่ผ่านมากลุ่มจึงได้มีความคิดที่จะปรับปรุงภาพพจน์ของกลุ่มเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป สมาชิกจึงได้คัดเลือกอดีตข้าราชการและอดีตผู้นำชุมชน หลายคนที่มีความไม่พอใจในการบริหารงานของนายบุญล้อม ถวาย เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ โดยยังคงมี นายพิเชษฐ์ คันธรส ซึ่งเป็นคนรุ่นหนุ่มและมีความคิดก้าวหน้ามาเป็นผู้นำกลุ่มแต่ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้ากลุ่มใน

อนาคตได้ถ้าสมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสม จะเห็นได้ว่ากลุ่มประชาคมได้มีการปรับเปลี่ยนสมาชิก ผู้รับสมัครเลือกตั้ง สท. ให้เข้ากับสถานการณ์โดยไม่ยึดถือตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นสำคัญ สมาชิกในกลุ่มจึงมีบทบาทที่เท่าเทียมกัน ไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีบทบาทและอิทธิพลได้อย่าง เด็ดขาด (สัมภาษณ์ สมาชิกกลุ่มประชาคมติ (เก็บข้อมูลช่วงการศึกษา อิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ ในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548 ถึง มิถุนายน พ.ศ.2549)

1.2 ลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

ลักษณะการรวมตัวของกลุ่มประชาคมติ สมาชิกส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์ส่วนตัว ในชุมชนเทศบาลอยู่ก่อนแล้ว เนื่องจากแต่ละคนก่อนหน้าที่จะมาลงสมัครรับเลือกตั้งเคยทำงาน มวลชนต่างๆมาก่อนทั้งสิ้น เช่น อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน อดีตสมาชิกสภาเทศบาล สื่อมวลชน อดีตข้าราชการครู อีกทั้งเป็นกลุ่มคนหนุ่มที่มีอายุอยู่ในวัยทำงานเกือบทั้งหมด จึงทำให้มีความสนิท สนิมกันมาก่อน ส่วนหนึ่งเคยร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มพลังประชาชนแล้วย้ายสังกัดมาร่วมกับกลุ่ม ประชาคมติ ด้วยเหตุผลความขัดแย้งส่วนตัวกับหัวหน้ากลุ่มพลังประชาชน

ภาพที่ 3.2 ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มประชาคมติ

จากภาพที่ 3.2 จะเห็นได้ว่ากลุ่มประชาคมติเกิดจากการรวมตัวกันของอดีตสมาชิก สภาเทศบาลที่เป็นผู้นำกลุ่มสังคมต่างๆ โดยมิได้มีแกนนำหรือผู้รวบรวมกลุ่มที่โดดเด่น จึงไม่มีตัว บุคคลที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในกลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์เชิงราบ (Horizontal relative) ความเป็นความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมไม่ยึดถือตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นสำคัญ สมาชิก ในกลุ่มจึงมีบทบาทที่ไม่แตกต่างกัน ไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีบทบาทและอิทธิพลได้อย่างเด็ดขาด อย่างไรก็ตามการรวมตัวเป็นกลุ่มประชาคมตินั้นอาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็นกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ ยังไม่มีการจัดตั้งองค์กร การบังคับบัญชาเพียงแต่เป็นการรวมตัวของบุคคลที่มีแนวคิดทางการเมือง ท้องถิ่นไปในแนวทางเดียวกัน มีวัตถุประสงค์จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นผู้บริหารและ สมาชิกสภาเทศบาลเหมือนกัน

ลักษณะการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มประชาคมคือการรวมตัวกันของคนหนุ่มที่ขี้
ใหม่ต่อการเมืองท้องถิ่น แต่มีบทบาทในสังคมมวลชนของท้องถิ่น (Mass society) อีกทั้งได้รับการ
สนับสนุนให้เข้ามาแข่งขันกับกลุ่มพลังประชาชนจาก กลุ่มดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.4 กลุ่มผลประโยชน์ที่สนับสนุนกลุ่มประชาคม

กลุ่มผลประโยชน์ในเทศบาลที่สนับสนุน	เหตุผลในการสนับสนุน
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคไทยรักไทย	ต้องการให้มีการเปลี่ยนตัวผู้บริหารเทศบาล เนื่องจากผู้บริหารชุดเดิมมีความสัมพันธ์อย่าง แน่นแฟ้นกับนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์
อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อาศัยในพื้นที่	มีญาติมิตรร่วมลงสมัครรับเลือกตั้งในกลุ่ม ประชาคม
กลุ่มชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในเทศบาล	ความขัดแย้งกับผู้บริหารเทศบาลชุดเดิม ใน เรื่องการให้บริการของเทศบาล ที่มุ่งให้แก่ ชุมชนที่เป็นฐานคะแนนมากกว่า
กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้	ผู้สมัคร กลุ่มประชาคมเป็น ศิษย์เก่าที่มี ความสัมพันธ์แนบแน่นกับกลุ่มนักศึกษาและ อาจารย์ รวมทั้งพนักงานมหาวิทยาลัยบางส่วน
กลุ่มข้าราชการและพนักงานของรัฐใน หน่วยงานที่ตั้งในเขตเทศบาล	ความขัดแย้งการจากปฏิบัติงานระหว่าง หน่วยงานกับผู้บริหารชุดเดิมของเทศบาล
กลุ่มสตรีแม่บ้านที่เป็นญาติกับผู้สมัครรับ เลือกตั้งกลุ่มประชาคม	มีญาติมิตรร่วมลงสมัครรับเลือกตั้งในกลุ่ม ประชาคม
กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านส่วนหนึ่งที่เป็นญาติมิตร กับผู้สมัครรับเลือกตั้งกลุ่มประชาคม	ความขัดแย้งเรื่องการทำงานในชุมชนกับ ผู้บริหารชุดเดิมของเทศบาล

(สัมภาษณ์ สมาชิกกลุ่มประชาคม (เก็บข้อมูลช่วงการศึกษา อิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ในเขต
เทศบาลตำบลแม่โจ้ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.
2548 ถึง มิถุนายน พ.ศ.2549)

จากตารางที่ 3.4 จะเห็นได้ว่าเหตุผลใหญ่ๆ ที่กลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในท้องถิ่นให้
การสนับสนุนแก่กลุ่มประชาคมซึ่งเป็นกลุ่มทางการเมืองท้องถิ่นคือ มีญาติมิตรร่วมลงสมัครรับ

เลือกตั้งในกลุ่มประชาคมติ และมีความขัดแย้งเรื่องภารกิจกรรมร่วมกันในชุมชนกับผู้บริหารชุดเดิมของเทศบาล รวมทั้งมีปัจจัยภายนอกคือ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลในขณะนั้นต้องการให้นายบุญล้อม ถวายไม่ได้รับการเลือกตั้งเนื่องจากมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งพรรคไทยรักไทยต้องการเข้าไปสร้างฐานคะแนนเสียงกับประชาชนกลุ่มต่างๆในเขตเทศบาล แต่ก็ไม่สามารถเข้าถึงแกนนำกลุ่มผลประโยชน์ได้ เนื่องจากส่วนใหญ่แกนนำจะจงรักภักดีต่อ นายบุญล้อม หัวหน้ากลุ่มพลังประชาชน จึงหันมาสนับสนุนกลุ่มการเมืองท้องถิ่นฝ่ายตรงกันข้ามเพื่อให้เอาชนะนายบุญล้อม ในการเลือกตั้ง เลือกตั้งของเทศบาลตำบลแม่ใจเมื่อ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 แม้ผู้สมัครรับเลือกตั้งกลุ่มประชาคมติจะได้รับเลือกตั้งเพียง สองคนแต่ก็เป็นการหยั่งฐานคะแนนเสียงของพรรคไทยรักไทยไปในตัวเพื่อเตรียมสร้างแกนนำในระดับเทศบาลให้พร้อมสำหรับหาเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548

1.3 บทบาทของกลุ่ม ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล

เนื่องจากกลุ่มประชาคมติเป็นกลุ่มการเมืองที่เพิ่งตั้งขึ้นมาได้ประมาณหนึ่งปีก่อนมีการเลือกตั้งของเทศบาลตำบลแม่ใจเมื่อ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 กลุ่มประชาคมติจึงมีบทบาทเพียงเสนอนโยบายการบริหารเทศบาลให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้เลือกอีกทางหนึ่ง และมีบทบาทในการตรวจสอบถ่วงดุล (Check and balance) กับผู้บริหารเทศบาลในฐานะฝ่ายค้านที่มีสมาชิกกลุ่มได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาล สองคน คือ นายสมพร เมธา และนายเอกชัย สายหยุด ซึ่งมีบทบาทในการทำหน้าที่ฝ่ายค้านในสภาเทศบาลตำบลแม่ใจ ทำให้เกิดการตรวจสอบร่างเทศบัญญัติที่เสนอโดยนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลกลุ่มพลังประชาชน อีกทั้งมีบทบาทในการถ่วงดุลอำนาจของนายกเทศมนตรีกลุ่มพลังประชาชน นำข้อมูลข่าวสารมาเผยแพร่แก่ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่ได้สนับสนุนกลุ่มพลังประชาชน ในการเลือกตั้งเมื่อ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 เช่นการตั้งกระทู้ถามในสภาเทศบาลเรื่องการก่อสร้างอาคารเทศบาลหลังใหม่ล่าช้า

บทบาทของกลุ่มประชาคมติที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งคือ การเสนอตัวผู้ที่ไม่เคยเป็นนักการเมืองท้องถิ่นมาก่อนมาเป็นผู้สมัครนายกเทศมนตรี ซึ่งมีการศึกษาสูง ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี แบบการแข่งขันในเขตเมือง เป็นการเสนอตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ได้มาจากอดีตฝ่ายปกครองอย่างถาวร ผู้ใหญ่บ้าน อดีตนักการเมืองท้องถิ่น หรือนักธุรกิจรับเหมาก่อสร้างเหมือน การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นอื่นๆ ในเชียงใหม่ อีกทั้งมีการออกแผ่นใบปลิววิเคราะห์การเมืองท้องถิ่น โดยอ้างอิงหลักวิชาการ มีการออกหนังสือพิมพ์โจมตี กลุ่มพลังประชาชน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในชุมชนเทศบาลตำบลแม่ใจ ที่ทำให้การแข่งขันทางการเมืองจะต้องอาศัยกฎหมายเลือกตั้งมาเป็น

ข้อมูลอ้างอิงในการปราศรัย หรือออกเอกสารใดๆ เนื่องจากหากไม่ทำตามกฎหมายแล้วก็อาจถูกฝ่ายตรงข้ามแจ้งความในข้อหาต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 รวมทั้งระเบียบข้อบังคับของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ก.ก.ต.) ซึ่งอาจมีผลให้ฝ่ายที่ชนะการเลือกตั้งไม่ได้รับรองผลการเลือกตั้งได้

3.2 ลักษณะและพัฒนาการของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้

3.2.1 กลุ่มกลุ่มผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน)

1.1 ประวัติและภูมิหลัง

กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ มีบทบาทหน้าที่และอำนาจในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร มีบทบาทในการดูแลความสงบเรียบร้อยในหน่วยเลือกตั้งโดยหน้าที่ และมีอำนาจปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั้นตาม มาตรา 9 ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่บ้านละสองคน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่าสองคน ให้ขออนุมัติกระทรวงมหาดไทย ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับเงินเดือน ส่วนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองจะได้รับเงินตอบแทนจากกระทรวงมหาดไทย

หน้าที่และอำนาจของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามมาตรา 27 ผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าของราษฎรในหมู่บ้านของตน ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ มีหน้าที่และอำนาจในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎร แจ้งข่าวสารของรัฐบาล แลราชการ ทำบัญชีสำมะโนครัวในหมู่บ้านของตน จัดให้มีการประชุมกรรมการหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องด้วยความอาญา มีอำนาจในการจับตัวผู้ร้ายและรับนำส่งต่อกำนันนายตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถเก็บรักษาและใช้อาวุธปืนได้โดยการเก็บรักษาและการใช้อาวุธปืนให้เป็นไปตามข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทย

ส่วนในตำบลระดับตำบลนั้นกฎหมายกำหนดให้ตำบลหนึ่งมีกำนันคนหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตตำบลนั้น กำนันจะได้รับเงินเดือนจากกระทรวงมหาดไทย หน้าที่และอำนาจของกำนันก็คือการตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วยและกำนันสามารถแต่งตั้งสารวัตรสำหรับเป็นผู้ช่วยและรับใช้สอยของกำนันสองคน

ในกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอีกบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่โจ้ คือ แพทย์ประจำตำบล ซึ่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านประชุมพร้อมกันเลือกผู้ที่มีความรู้ในวิชาแพทย์

เป็นแพทย์ประจำตำบลคนหนึ่ง สำหรับจัดการป้องกันความไข้เจ็บของราษฎรในตำบลนั้น สำหรับแพทย์ประจำตำบลหนองหารอันเป็นที่ตั้งของเทศบาลตำบลแม่โจ้ ซึ่งผู้ถูกเลือกในปี พ.ศ. 2549 เป็นสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ระดับแกนนำที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสมาชิกทั้งสองกลุ่ม การเป็นสมาชิกของกลุ่มผลประโยชน์หลากหลาย ทำให้สามารถหาเสียงกับสมาชิกกลุ่มเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่ในท้องถิ่นได้ (สัมภาษณ์ นางสุนันท์ สุรภักดิ์ ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอสันทราย, มิถุนายน 2549)

เมื่อมองทางการปกครองกันเองในหมู่ของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้น การดำเนินการทางวินัยและโทษผิดวินัยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลนั้น กระทรวงมหาดไทยให้อำนาจแก่นายอำเภอใช้กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนโดยอนุโลม อำนาจการลงโทษ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล ให้เป็นอำนาจของนายอำเภอนายอำเภอจึงเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของกลุ่มดังกล่าว โดยมีปลัดอาวุโส และปลัดอำเภอเป็นที่ปรึกษา ทำหน้าที่ช่วยนายอำเภอในการปกครองดังกล่าว

นอกจากนี้ปัจจุบันกฎหมายยังเปิดโอกาสให้สตรีเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ เนื่องจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันไม่ต้องรับผิดชอบด้านการปราบปรามอาชญากรรมเนื่องจากมีสำนักงานตำรวจแห่งชาติคอยรับผิดชอบอยู่ ทั้งผู้ใหญ่บ้านหญิงอาจจะแต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้ชายได้อยู่แล้ว ด้านคุณสมบัติเกี่ยวกับอายุของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องมีอายุตั้งแต่ยี่สิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกินหกสิบปีบริบูรณ์ ระยะเวลาการอยู่ในตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านเป็นวาระ คราวละห้าปีผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านได้ผู้มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง

ในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นสตรีอยู่ 1 คนและมีบทบาทเป็นอย่างมาก คือนางสุนันท์ สุรภักดิ์ ซึ่งดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 บ้านแม่โจ้ ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอสันทราย และประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขของเทศบาล ไปด้วยซึ่งนางสุนันท์ เป็นแกนนำกลุ่มผลประโยชน์ใหญ่ถึง 3 กลุ่มจึงมีอิทธิพลในการรวบรวมสมาชิกจากกลุ่มต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นด้านมวลชน กิจกรรมของทางราชการ รัฐพิธี หรือ การเมืองในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ (Patron-client) กับสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านมาเป็นเวลานาน นางสุนันท์ ประสบความสำเร็จในการเข้าไปมีอิทธิพลในกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านจนกระทั่งทำส่งให้แกนนำกลุ่มสตรีแม่บ้านซึ่งเป็นคนสนิทของนางสุนันท์ได้รับการเลือกตั้งจาก กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านให้เป็นแพทย์ประจำตำบลในปี พ.ศ.2549 บทบาทและความสัมพันธ์ของนางสุนันท์กับกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและกลุ่มผลประโยชน์ ผู้ศึกษาจะได้รายงานในการศึกษาบทนี้และบทต่อไป

1.2 ลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

การรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ มีลักษณะแบบหลวมๆ กล่าวคือ มีการจัดตั้ง ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านประจำอำเภอและตำบลขึ้น โดยชมรมในระดับอำเภอมี นายสมศักดิ์ ไพศาลสังขธรรม กำนันตำบล แม่ฮ้อยเป็นประธาน ชมรม ส่วนชมรมในระดับตำบลมี นายณภา สุทธาวาส กำนันตำบลหนองหารอันเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของเทศบาล เป็นประธาน (ที่ว่าการอำเภอสันทราย, 2549)

ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านเทศบาลตำบลแม่โจ้ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 15 คน มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่บ้านละสองคน มีการประชุมร่วมกันที่อำเภอทุกเดือน สำหรับอำเภอสันทรายในปี พ.ศ. 2549 ใช้วันที่ 3 ของทุกเดือนเป็นวันประชุมมอบนโยบายประจำเดือน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากทางอำเภอไปสู่กำนันผู้ใหญ่บ้าน และมอบเงินเดือน ปัจจุบันจ่ายในรูปแบบเช็คเงินสด ให้กำนันแต่ละตำบลเป็นผู้รับผิดชอบในการแจกจ่ายแก่ผู้ใหญ่บ้านที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชา

ผู้ใหญ่บ้านจะสามารถรวบรวมประชาชนเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และผู้ซึ่งราษฎรเลือกตั้งเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนตามที่นายอำเภอจะเห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสองคนในการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ต้องมีกรรมการหมู่บ้านมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุม ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานการวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี

กำนันตำบลหนึ่งให้มีคณะกรรมการตำบลคณะหนึ่งมีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาแก่กำนัน คณะกรรมการตำบลประกอบด้วยกำนันท้องที่ ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล และแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการตำบลโดยตำแหน่ง และครูประจำตำบลในตำบลหนึ่งคน กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละหนึ่งคน เป็นกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนายอำเภอเป็นผู้คัดเลือกแล้วรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

กรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี และให้กำนันมีหน้าที่เรียกประชุมคณะกรรมการตำบลไม่น้อยกว่าเดือนละหนึ่งครั้งให้กำนันเรียกประชุมคณะกรรมการตำบลไม่น้อยกว่าเดือนละหนึ่งครั้ง

ลักษณะการรวมตัวของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านเองประกอบด้วย สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และอำนาจในการเรียกประชุมกรรมการหมู่บ้าน และประชาชน มีการพบปะกันทุกเดือนทำให้เกิดความเหนียวแน่นในการรวมกลุ่ม ปัจจัยหนึ่งของการรวมตัวกันเป็นผลสำเร็จคือระบบการให้คำตอบแทนจากทางราชการ การมีเครื่องแบบ และสิทธิได้รับการบริการ

จากรัฐทำให้กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นกลุ่มที่มีลักษณะการรวมตัวเข้มแข็งที่สุดใน เจ็ดกลุ่มที่ศึกษารวมทั้งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆด้วย

1.3 บทบาทของกลุ่ม ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล

กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน ยังมีอิทธิพลต่อการรวมตัวของกลุ่มอื่นๆ ด้วย เพราะกฎหมายให้อำนาจแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านในการรวบรวมประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านได้ ซึ่งจะมีการประชุมประจำเดือนเพื่อนำข่าวสารจากทางราชการมาเผยแพร่แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง การประชุมนี้เปิดโอกาสให้มีการติดต่อสื่อสารทางการเมือง (Political communication) ระหว่างผู้นำชุมชนกับสมาชิกชุมชน โดยเฉพาะสังคมที่มีลักษณะกึ่งชนบท ที่ผู้คนผูกพันกันด้วยสายใยทางสังคม (Social bonds) เช่น ครอบครัว ญาติเพื่อน ศาสนา การปฏิบัติตามบทบาทในสังคมอย่างค่อนข้างเข้มงวดในรูปแบบธรรมเนียมประเพณี ในสังคมดังกล่าว สถาบันพื้นฐานของสังคม เช่น ผู้นำชุมชน บ้าน วัด มีอิทธิพลต่อบุคคลอย่างมาก และโดยเฉพาะสมาชิกชุมชนจะถือว่ากลุ่มมีความสำคัญกว่าปัจเจก (กาญจนา แก้วเทพ, สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา, 2545: 157)

3.2.2 กลุ่มกลุ่มสตรีแม่บ้าน

1.1 ประวัติและภูมิหลัง

กลุ่มสตรีแม่บ้าน มีบทบาทในการระดมสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของเทศบาล เนื่องจากเป็นกลุ่มเดียวที่มีเวลาว่างที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้มากที่สุด และอยู่ในพื้นที่เกือบตลอดเวลา มีความสัมพันธ์กับ กลุ่มการเมืองท้องถิ่น กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่ม อสม. อย่างแน่นแฟ้น กลุ่มสตรีแม่บ้านเป็นกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกมาก มีกิจกรรมสม่ำเสมอ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสมาชิกในครอบครัวในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอสันทราย นางสุนันท์ สุรภักดิ์ ได้ให้ข้อมูลว่า นอกจากตำแหน่งประธานระดับอำเภอแล้ว นางสุนันท์ ยังมีตำแหน่งต่างๆที่สำคัญในสังคมระดับเทศบาล อีกเช่น ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านเทศบาลตำบลแม่โจ้ ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านแม่โจ้ ประธาน อสม. ของเทศบาลตำบลแม่โจ้ ประธานกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านแม่โจ้ และดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 อีกด้วย

นางสุนันท์จึงเป็นผู้มีบทบาทอย่างสูงในการประสานงานระหว่างทางราชการกับกลุ่มสตรีแม่บ้านทั้งในระดับอำเภอ และระดับท้องถิ่น ตนต้องเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 หลังจากได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานระดับอำเภอต่อจากนางวัฒนา เกตุศรี อดีตประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอที่ลาออกไปลงสมัครสมาชิกสภาองค์การบริหาร

ส่วนจังหวัดเชียงใหม่ (ส.อบจ.) เขตอำเภอสันทราย กลุ่มพัฒนาเชียงใหม่ อันมี นายอุดรพันธ์ จันทร์วิโรจน์ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่เป็นหัวหน้ากลุ่ม ทั้งนี้การเลือกตั้งมีขึ้นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2546 นางวัฒนา จึงต้องลาออกจากตำแหน่งประธานแม่บ้านอำเภอเพื่อลงพื้นที่หาเสียง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ นางสุนันท์ ได้มีโอกาสหาเสียงกับสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านจนได้รับเลือกตั้งเป็นประธานคนต่อไป

ปัจจัยการก้าวขึ้นมาสู่การเป็นผู้นำกลุ่มสตรีระดับอำเภอของนางสุนันท์ มีพื้นฐานมาจากการเป็นคนในพื้นที่ผู้ใกล้ชิดกับนักการเมืองระดับจังหวัด เช่น อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายก อบจ.) อดีตสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ (ส.อบจ.) โดยรับเป็นแกนนำในการหาฐานคะแนนเสียงกลุ่มสตรีแม่บ้านในการเลือกตั้งแก่นักการเมืองระดับสูง ประสบการณ์ดังกล่าวส่งผลให้นางสุนันท์มีความเชี่ยวชาญในการเข้าถึงมวลชนโดยเฉพาะกลุ่มสตรีแม่บ้าน และกลุ่ม อสม. จนกลายเป็นทรัพยากรบุคคลทางการเมืองที่นักการเมืองเกือบทุกระดับในจังหวัดเชียงใหม่ต้องเข้าหาเพื่อชักชวนมาเป็นแกนนำหาคะแนนเสียงทุกครั้งเมื่อมีการเลือกตั้ง

ในเรื่องโครงสร้างของกลุ่มสตรีแม่บ้าน นางสุนันท์ กล่าวว่าทางราชการพยายามจะให้กลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอต่างๆ ไปขึ้นทะเบียนที่ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ แต่ก็ไม่ได้มีการบังคับให้ไปทุกกลุ่ม กลุ่มไหนพร้อมก็ไปขึ้นทะเบียนไว้ก่อน โดยมีการมอบนโยบายโดยกว้างๆ ว่าอาจมีการให้ความช่วยเหลืองบประมาณในการทำกิจกรรมของกลุ่มสตรีแม่บ้านในอนาคต แต่ก็ยังไม่เห็นกระทรวงได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการ กลุ่มแม่บ้านจึงยังไม่ได้ร่วมงานกับกระทรวงฯ อย่างจริงจัง

ด้านงบประมาณดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสตรีแม่บ้านเทศบาลตำบลแม่ใจ นางสุนันท์ได้ให้ข้อมูลว่า ก่อนปี พ.ศ. 2538 กลุ่มสตรีแม่บ้านจะประสานกับพัฒนากรอำเภอเพื่อของบประมาณมาจัดกิจกรรมของกลุ่ม ต้องพึ่งพา สมาชิกสภาจังหวัด เขตอำเภอสันทรายเป็นปากเสียงให้ไม่เช่นนั้นก็จะไม่มีงบประมาณเข้ากลุ่ม ดังนั้นสถานะทางการเงินของกลุ่มสตรีแม่บ้านเทศบาลตำบลแม่ใจก่อนปี พ.ศ. 2538 จึงขึ้นอยู่กับการทำงานของงบประมาณจาก ส.อบจ เขตสันทราย และนายอำเภอ เวลา อบจ. หรืออำเภอมีกิจกรรมก็ต้องส่งสมาชิกเข้าไปร่วมในลักษณะแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างการให้ความร่วมมือแก่หน่วยงานราชการกับงบประมาณที่กลุ่มแม่บ้านจะได้

จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้ถ่ายโอนอำนาจและงบประมาณมาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผลให้สุขาภิบาลตำบลแม่ใจถูกยกระดับขึ้นเป็นเทศบาลตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มสตรีแม่บ้านมากกว่า และมีงบประมาณที่จัดสรรในรูปเทศบัญญัติชัดเจน มีนโยบายที่น่าดึงดูดให้เข้าไปร่วม

กิจกรรมมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน จึงทำให้หลังจากปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมากลุ่มสตรีแม่บ้านจึงได้เข้ามาทำโครงการเพื่อขอรับงบประมาณมาจัดกิจกรรมสตรีแม่บ้านจากเทศบาลเป็นประจำทุกปี ซึ่งนางสุนันท์กล่าวว่าได้รับการตอบสนองจากผู้บริหารเทศบาลด้วยดีมาตลอด เนื่องจากนายกเทศมนตรีต้องคำนึงถึงฐานคะแนนเสียงกว่า 1,200 คะแนนจากกลุ่มสตรีแม่บ้านในการเอาชนะการเลือกตั้งท้องถิ่นแต่ละครั้ง (สัมภาษณ์ , นางสุนันท์ สุรภักดิ์ ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอสนทราย, กรกฎาคม 2549)

1.2 ลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

จากการสำรวจทะเบียนสมาชิกของนางสุนันท์ พบว่าในปี พ.ศ. 2549 กลุ่มสตรีแม่บ้านอำเภอสนทรายมีสมาชิกประมาณ 15,000 คน ประกอบด้วยแม่บ้านจาก 122 หมู่บ้าน ใน 12 ตำบล ของอำเภอสนทราย ส่วนกลุ่มสตรีแม่บ้านเทศบาลตำบลแม่โจ้มีสมาชิกประมาณ 1,200 คน มีการสมัครเป็นสมาชิกโดยการลงทะเบียนรายชื่อไว้ มีโครงสร้างอย่างหลวมๆ สมาชิกประกอบด้วยแม่บ้านจาก 15 หมู่บ้าน แต่แบ่งเป็น 17 ชุมชน เนื่องจากหมู่ที่ สาม ตำบลหนองหาร บ้านป่าขาม กับบ้านห้วยเกียงนั้นแยกเป็นสองชุมชน และหมู่ที่ ห้า ตำบลป่าไผ่ บ้านแม่คู่ กับบ้านหนองทรายก็แยกออกเป็นสองชุมชน โดยปกติจะแยกกันทำกิจกรรม แต่ในทางกฎหมายแล้ว ทั้งสองชุมชนถือว่าเป็นหมู่บ้านเดียวกัน (ที่ว่าการอำเภอสนทราย, 2549)

แม้ว่าจำนวนสมาชิกของกลุ่มสตรีแม่บ้านจะมีมาก และมีพัฒนาการมายาวนานเคียงคู่มากับ กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน อีกทั้งมีการรวมกลุ่มมาตั้งแต่ก่อนมีการก่อตั้งสุขาภิบาลตำบลแม่โจ้ในปี พ.ศ. 2535 แต่กลุ่มสตรีแม่บ้านยังคงเป็นกลุ่มที่มีลักษณะไม่เป็นทางการอยู่จนถึงปัจจุบันเนื่องจากมีโครงสร้างที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่เฉพาะเหมือนกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านจึงไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นองค์กรอย่างเต็มตัว อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านเทศบาลตำบลแม่โจ้ก็ มีการเลือกตั้งประธานแม่บ้านแต่ละชุมชนไว้ 17 คน และรองประธานอีกชุมชนละหนึ่งคนเพื่อเป็นแกนนำในการรวบรวมสมาชิกของแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมกับทางอำเภอ หรือร่วมกับเทศบาล วัด และโรงเรียน โดยเป็นการอาสาสมัคร ไม่มีเงินเดือนจากราชการให้เหมือนกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน ส่วนสำนักงานก็ไม่มีปัจจุบันใช้บ้านของประธานแม่บ้านแต่ละชุมชนเป็นสำนักงานชั่วคราวไปก่อน

ความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านเทศบาลตำบลแม่โจ้เป็นความสัมพันธ์แบบส่วนตัว กลุ่มสมาชิกส่วนใหญ่เป็นญาติมิตร และเพื่อนบ้านที่อยู่ในละแวกเดียวกันชักชวนกันเข้ามาเป็นสมาชิก เพราะเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการเข้าถึงของชุมชนกลุ่มสตรี ยกตัวอย่างเช่น เวลาทำงานพิธีศพของญาติแม่บ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ทางกลุ่มสตรีแม่บ้านเทศบาลก็จะส่งพวงหรีดพร้อม

เงินช่วยเหลือจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะหากเป็นสมาชิกระดับแกนนำของกลุ่มแม่บ้านจะมีกลุ่ม การเมืองท้องถิ่นเข้าร่วมงานและบริจาคเงินให้เป็นจำนวนมาก รวมถึงการให้สิ่งของ การนำ แรงงาน รถยนต์ หรือ อาหารต่างๆมาช่วยงาน เพื่อเลี้ยงดูแขกที่มาร่วมงาน และหากเป็นญาติสนิท ของแกนนำด้วยแล้ว กลุ่มสตรีแม่บ้านอาจเชิญ นักการเมืองระดับจังหวัด หรือนายอำเภอมาร่วมเป็น เกียรติแก่เจ้าภาพในคืนวันสวดอภิธรรม รวมทั้งวันฉาปนกิจศพอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งตามประเพณีนิยม ของคนพื้นเมืองแล้วถือว่าการให้เกียรติแก่เจ้าภาพมาก

1.3 บทบาทของกลุ่ม ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล

บทบาทของกลุ่มสตรีแม่บ้านเทศบาลแม่โจ้มีหลักฐานเอกสารและรูปถ่าย ปรากฏ อยู่ใน รายงานกิจการประจำปี พ.ศ.2548 ของเทศบาลตำบลแม่โจ้ ซึ่งบทบาทที่สำคัญก็คือเป็น แรงงานหลักในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่น และเป็นกลุ่มที่สามารถรวบรวม สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆได้มากที่สุด เช่นการรวบรวมสมาชิกเข้าร่วมงานประเพณีสงกรานต์ ในเดือนเมษายน งานสืบชะตาสะเดาะเคราะห์หลวงเดือนเมษายน งานประเพณีตานก๋วยสลาก เดือน กันยายน ประเพณีลอยกระทง เดือนพฤศจิกายน กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่นับวันจะมี ผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อยลงเนื่องจากประชากรที่เป็นวัยศึกษาและวัยทำงานได้ย้ายเข้าไปศึกษาในตัว เมือง หรือกลุ่มที่ไม่ย้ายก็ใช้เวลาอยู่ในตัวอำเภอเมืองเกือบทั้งวันแล้วกลับมาพักที่บ้านในเขต เทศบาลแม่โจ้ในตอนกลางคืน การมีกลุ่มสตรีแม่บ้านเป็นกลุ่มหลักที่เข้าร่วมกิจกรรมอยู่แล้ว ทำให้ ผู้บริหารเทศบาลมีความมั่นใจว่าเมื่อจัดงานประเพณีต่างๆขึ้นมามีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งมาร่วมเป็น จำนวนมากแน่นอนก็คือกลุ่มสตรีแม่บ้านซึ่งอยู่อาศัยในพื้นที่เกือบตลอดเวลา จึงมีความจำเป็นที่ ผู้บริหารเทศบาลและสมาชิกสภาเทศบาลจะต้องเอาอกเอาใจแกนนำกลุ่มสตรีแม่บ้านเป็นพิเศษ

นอกจากนี้กลุ่มสตรีแม่บ้านยังเป็นแรงงานและผู้ร่วมงานสำคัญในการจัดงานรัฐ พิธีอย่างเช่น งานเฉลิมฉลองการครองราชย์ครบ 60 ปี องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว งานเฉลิม พระชนม์พรรษา งานวันแม่แห่งชาติ ซึ่งการระดมคนมาร่วมงานรัฐพิธีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ผู้บริหารเทศบาลต้องแข่งชิงมวลชนกับนายอำเภอสันทรายมาตลอดเนื่องจากกลุ่มสตรีแม่บ้านใน พื้นที่อำเภอสันทรายที่มีความพร้อมจะร่วมงานรัฐพิธี มีเพียงกลุ่มที่นางสุนันท์ สุรภักดิ์ เป็น ประธานกลุ่มอยู่เท่านั้น ที่มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นและมีความสามารถ หากชนส่งผู้คน มายังจุดทำรัฐพิธี พร้อมมีเครื่องแต่งกายชุดต่างๆตามแต่กาลเทศะของงานดังกล่าวอย่างพร้อมเพรียง เช่น ชุดไทยสีต่างๆ ชุดพื้นเมือง ชุดกีฬา เสื้อสีเหลืองเฉลิมฉลองการครองราชย์ครบ 60 ปี อีกทั้งการ กระจายข่าวสารภายในกลุ่มสตรีแม่บ้านมีความรวดเร็ว ด้วยการติดต่อกันผ่านโทรศัพท์มือถือ ไม่

ต้องเดินไปบอกตามหมู่บ้าน อีกประการหนึ่งกลุ่มสตรีแม่บ้านส่วนใหญ่จะมีรถจักรยานยนต์หรือรถยนต์เป็นของตนเองไม่ต้องรวมเงินกันเหมารถโดยสารเพื่อขนส่งสมาชิกไปยังจุดทำพิธี

ความพร้อมดังกล่าวทำให้ทั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนภูมิภาคต่างก็ต้องการให้กลุ่มสตรีแม่บ้านภายใต้การนำของนางสุนันท์ เข้ามาร่วมกับรัฐพิธีที่ตนจัดขึ้นดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2548 ก็คือ นายชนะ แ่งพิบูลย์ นายอำเภอสันทรายจัดงานวันแม่ขึ้นที่ หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยมีหนังสือเชิญกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มสตรีแม่บ้าน รวมทั้งกลุ่มมวลชนอื่นๆเข้าร่วม ในขณะที่เดียวกันบริเวณข้างหอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ นายบุญล้อม ถวาย ผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่โจ้ก็ได้จัดงานวันแม่ขึ้นเช่นกัน ทำให้นางสุนันท์ต้องแบ่งกลุ่มสตรีแม่บ้านออกเป็นสองกลุ่มเพื่อเข้าร่วมงานทั้งสองงาน ส่วนกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านก็แบ่งให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านแยกออกเป็นสองกลุ่มเพื่อร่วมงานของทั้งสององค์กร เนื่องจากกลุ่มสตรีแม่บ้านและกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านมีความจำเป็นต้องพึ่งพาการอุปถัมภ์จากทั้งเทศบาลและอำเภอในการจัดกิจกรรมต่างๆในอนาคต จึงเห็นได้ว่าบทบาทของกลุ่มสตรีแม่บ้านในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ที่มีมวลชนจำนวนมาก มีความโดดเด่น สามารถนำมาต่อรองแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนจากทั้งสององค์กร เนื่องจากมวลชนที่มีสมาชิกถึง 15,000 คน ย่อมเป็นที่ต้องการของนักการเมือง รวมทั้งข้าราชการระดับสูง ในการเป็นฐานทางการเมืองและฐานสนับสนุนด้านมวลชน

3.2.3 กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

1.1 ประวัติและภูมิหลัง

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข หรือ อสม. มีบทบาทในด้านการเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ เป็นที่เชื่อถือของผู้คน เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในวัยทำงาน มีองค์กรจัดตั้งที่เป็นรูปธรรม มีสมาชิกอยู่ทุกหมู่บ้าน บุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรม การเข้าถึงประชาชนเกือบทุกหลังคาเรือนเพื่อให้คำแนะนำเบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและระบบสาธารณสุขมูลฐาน ความใกล้ชิดกับประชาชนของกลุ่ม อสม. มีผลต่อการการโน้มน้าวการตัดสินใจของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง กลุ่ม อสม. มีประวัติและภูมิหลังดังนี้

การทำงานของ อสม. และ ชมรม อสม. เป็นการทำงานภายใต้คำว่า เสียสละ ซึ่งก่อตั้งขึ้นมาเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา โดยในระยะแรกมีเป้าหมายที่การแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน จากประสบการณ์การทำงานของ อสม. ทำให้ เรียนรู้ว่า ปัญหาสาธารณสุขเป็นผลและสาเหตุของปัญหาสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ทำให้ อสม. ขยายกิจกรรม

การดำเนินงานที่เน้นเฉพาะปัญหาสาธารณสุข ไปเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวกลุ่มกันไป โดยยึดมั่นในเป้าหมายที่ความกินคืออยู่ดีของประชาชน

ประวัติและภูมิหลังของ อสม. เริ่มต้นเมื่อกระทรวงสาธารณสุข ได้ใช้กลวิธีการสาธารณสุขมูลฐาน เป็นกลวิธีหลักในการพัฒนางานสาธารณสุข เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขในชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2521 เป็นต้นมา โดยดำเนินการคัดเลือกประชาชนที่สมัครใจด้วยวิธีสังคมมิติแล้วดำเนินการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดขึ้น เพื่อให้อาสาสมัครนั้นมีบทบาทเป็นตัวกลางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชาชน การดำเนินงานดังกล่าวทำให้มีอาสาสมัครในระยะแรก 2 ประเภท คือ ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (พสส.) จะได้รับการอบรมจำนวน 5 วัน เกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นด้านปัญหาสาธารณสุขและอีกประเภทหนึ่ง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยคัดเลือกจากผู้ที่เป็น พสส. แล้วอบรมเพิ่มเติมอีก 15 วัน ให้มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเบื้องต้น อาสาสมัคร ทั้ง 2 ประเภท มีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการรักษาพยาบาลเบื้องต้น โดยการสื่อข่าวสาธารณสุขซึ่งเน้นเกี่ยวกับบริการสาธารณสุขประสานงานการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข เป็นต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 กระทรวงสาธารณสุขได้อบรมเพิ่มเติมแก่ผู้ที่เป็น พสส. และยกฐานะเป็น อสม.ทั้งหมดแล้ว ทั้งพสส. และอสม.ปฏิบัติงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ ปัจจุบันมีอาสาสมัครสาธารณสุขอยู่ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ รวมทั้งชุมชนในเขตเมือง จำนวน อสม. ทั้งสิ้นมากกว่า 71,000คน หรือ อสม. 11.74 คน ต่อ ประชากร 1,000 คน ซึ่งรัฐบาลได้เห็นความสำคัญประกาศให้ วันที่ 20 มีนาคมของทุกปี เป็นวันอาสาสมัครสาธารณสุขแห่งชาติ (ฉานฉนงศ์ บุรพัฒน์, 2549: ระบบออนไลน์)

ในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้มี สมาชิก กลุ่ม อสม. อยู่ 270 คนใน 15 หมู่บ้าน และมีสมาชิกในรวมทั้งอำเภอสันทราย 1,700 คน ซึ่งได้มีหน้าที่ดังที่กล่าวมาข้างต้น รวมทั้งได้รับสวัสดิการจากกระทรวงสาธารณสุขตามสิทธิของ อสม.จากโรงพยาบาลสันทราย จากการสัมภาษณ์นางสุนันท์ สุรภัทร์ ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เทศบาลตำบลแม่โจ้ ทราบว่า กลุ่มอสม. ในเขตเทศบาลแม่โจ้ มีที่ปรึกษาทางวิชาการคือ ศูนย์สุขภาพชุมชนประจำเทศบาลแม่โจ้ เป็นหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขที่มาจัดตั้งในชุมชนเมืองเพื่อป้องกันการเกิดโรค และหน่วยงานนี้เองเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางวิชาการและอุปกรณ์ต่างๆแก่ กลุ่ม อสม. ซึ่งงบประมาณส่วนหนึ่งนอกจากเงินเดือนของพยาบาลวิชาชีพและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำศูนย์ ก็เป็นงบประมาณที่ได้รับจากการเสนอโครงการงบประมาณจากเทศบาลตำบลแม่โจ้ โดยผู้อำนวยการศูนย์เสนอโครงการต่อนายกเทศมนตรี เพื่อนำสู่สภาเทศบาลให้สมาชิกสภา พิจารณาให้มีมติออกเป็นเทศบัญญัติ เช่น ในเดือน กรกฎาคม พ.ศ.2549 เทศบาลได้อนุมัติงบประมาณ 280,000 บาทให้แก่ศูนย์สุขภาพชุมชนเพื่อนำไปจัดกิจกรรม ของศูนย์ร่วมกับกลุ่ม อสม.เทศบาลตำบลแม่โจ้

นางสุนันท์ ได้ให้ข้อมูลว่า งบประมาณจาก สาธารณสุขอำเภอ ที่เป็นหน่วยงาน บังคับบัญชาระดับอำเภอที่มอบให้แก่ศูนย์สุขภาพชุมชนมีเพียงปีละ 10,000 บาท แม้จะมากกว่า ปี พ.ศ. 2548 ที่มีให้เพียง 85,000 บาทเท่านั้น นางสุนันท์ในฐานะเป็นประธานได้ไปร่วมประชุม ระดับเขต และระดับภาคเป็นประจำทำให้เป็นที่รู้จักและมีความกว้างขวางในกลุ่ม อสม. ทั้งระดับ เทศบาลและระดับอำเภอ โดยเฉพาะกลุ่ม อสม. ในเขตเทศบาลตำบลแม่ใจ มีความผูกพันกับกลุ่ม พลังประชาชนที่มี นายบุญล้อม เป็นหัวหน้าและดำรงตำแหน่งนายเทศมนตรีมาหลายสมัยให้การ สนับสนุนกลุ่ม อสม. ในรูปของงบประมาณโครงการ จากทางเทศบาลเป็นประจำทุกปีตั้งแต่เริ่มมี การจัดตั้ง กลุ่ม อสม. ขึ้นมา ดังนั้นจึงทำให้ทราบได้ว่าภูมิหลังของกลุ่ม อสม. เทศบาลตำบลแม่ใจ มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นกับ กลุ่มการเมืองท้องถิ่น กลุ่มพลังประชาชน

1.2 ลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

ก่อนจะมีโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคของรัฐบาล พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร กระทรวงสาธารณสุขได้ตอบสนองความเสียดสต่อส่วนรวมของอาสาสมัครเหล่านั้นด้วยการจัดให้ อสม. ได้รับสวัสดิการรักษาพยาบาลจากสถานบริการของกระทรวงสาธารณสุข โดยไม่คิดมูลค่า เฉพาะตัว อสม. เพื่อเป็นการตอบแทนในการเสียดสนั้น ซึ่งปัจจุบันได้ขยายสิทธิรักษาพยาบาล ให้ครอบคลุมทั้งครอบครัว สมาชิก อสม. ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับภาคบังคับและมีฐานะ ทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางแม้จะไม่มี ความยากลำบากในการทำมาหากิน แต่ภาวะวิกฤตที่ กระทบกระเทือนต่อครอบครัว สมาชิก กลุ่ม อสม. มากที่สุดคือการเสียชีวิต อันนำมาซึ่งการสูญเสีย แรงงานในครอบครัวชนชั้นกลางที่มีอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขไม่ได้ จัดสวัสดิการหรือการตอบแทนใด ๆ ชดเชยให้ กลุ่มเพื่อน อสม. ด้วยกันเองและเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานคลุกคลีอยู่กับ อสม. ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามประเพณีไทย ด้วยการ รวบรวมเงินในการจัดงานศพ เมื่อเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ด้วยการ รวมกลุ่มกันในระดับหมู่บ้าน ตำบล เพื่อเก็บเงินช่วยเหลือ อสม. ที่เสียชีวิต ต่อมาได้ขยายวงกว้าง ถึงระดับอำเภอและระดับจังหวัด โดยมีการเก็บเงินไว้เป็นกองทุนสำรองเพื่อช่วยเหลือกันเองยาม สมาชิกเสียชีวิต และมีการตั้งข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนในเรื่องรายรับ รายจ่าย รวมทั้งการเลือกตั้งตัวแทนกลุ่มขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารจัดการ กองทุน

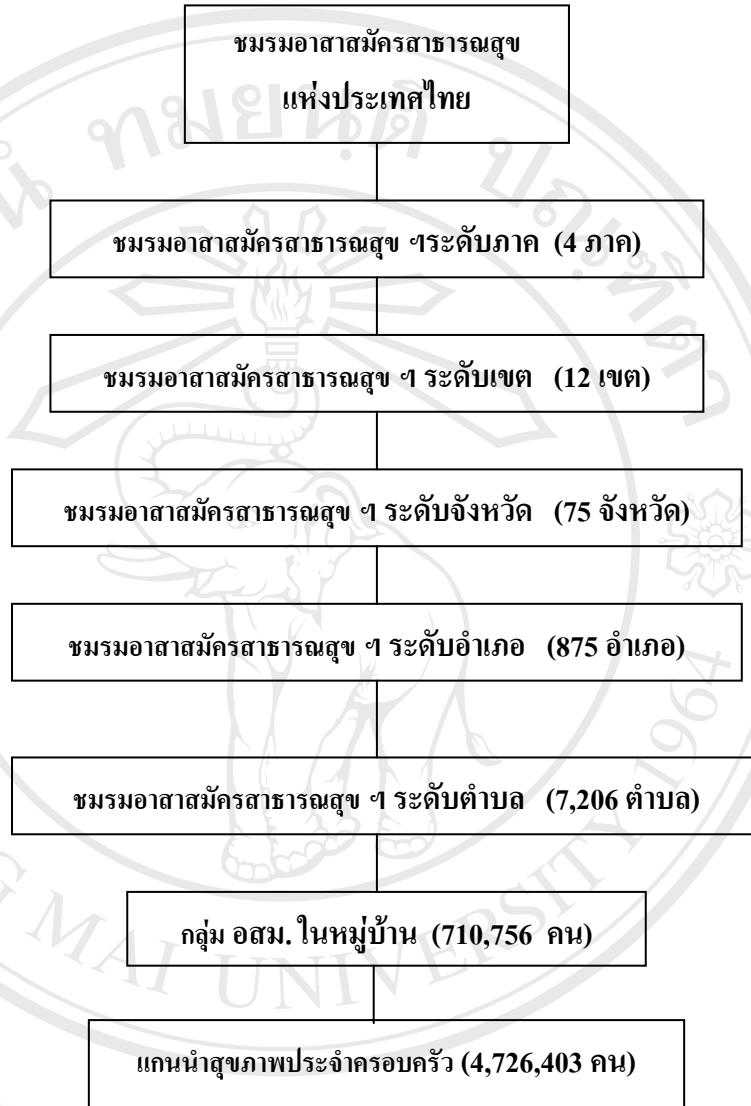
ด้วยความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสมาชิก อสม.ดังกล่าวเป็นโอกาส ให้กลุ่มการเมืองท้องถิ่นทั้งสองกลุ่มคือ กลุ่มพลังประชาชน และกลุ่มประชาธิปัตย์ เข้าหาสมาชิก กลุ่ม อสม. ที่มีญาติพี่น้อง เสียชีวิต ด้วยการร่วมบริจาคให้แก่ญาติ อสม. ในนามกลุ่มการเมือง

ท้องถิ่นเพื่อหวังได้รับการสนับสนุนจากญาติ สมาชิก อสม. เหล่านั้น เพราะสามารถอ้างได้ว่าเป็น การช่วยเหลือกันตามประเพณีไทยมาตลอด จนกระทั่งมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ทำให้การบริจาคจากกลุ่มการเมืองดังกล่าวไม่ สามารถกระทำได้ในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง

ในด้านลักษณะการรวมตัวเป็นกลุ่ม อสม. ระดับต่างๆมีการใช้ชื่อแตกต่างกันเช่น “ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขจังหวัด ” หรือ “ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขอำเภอ/ตำบล” ส่วนในระดับหมู่บ้านจะเรียกว่า “กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขบ้าน ” โดย ระบุชื่อตามชื่อจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านที่อยู่อาศัย ซึ่งในระยะเริ่มแรกจะได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกระดับมากขึ้นตามศักยภาพและความเอาใจใส่ของแต่ละ แห่ง ต่อมามีการจดทะเบียนจัดตั้งเป็น สมาคมฉะปะนกิจสงเคราะห์อาสาสมัครสาธารณสุขขึ้นใน หลายจังหวัด

การจัดโครงสร้างในการบริหารจัดการของชมรมฯ ในแต่ละระดับ ทำโดยการ เลือกผู้แทนตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารชมรมฯ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก นายทะเบียน และประชาสัมพันธ์ โดยมี โครงสร้างองค์กรเดียวกันในทุกระดับ และมีการจัดทำกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ คุณสมบัติของสมาชิก เพื่อให้เป็นกติกาเบื้องต้นในการรวมตัวกัน โดยสามารถแสดงโครงสร้าง เครื่องหมายเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 3.3 โครงสร้างเครือข่ายชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข

1.3 บทบาทของกลุ่ม ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล

กลุ่มทางการเมืองท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ กลุ่ม อสม. ในฐานะกลุ่มชนชั้นกลางที่มีจิตใจเป็นอาสาสมัคร มีมิตินึกคิดด้านสังคม อีกทั้งได้รับการฝึกอบรมให้มีศักยภาพในการจูงใจและโน้มน้าวผู้คนได้สูง โดยเฉพาะในยุคที่ประชาชนหันมาสนใจการส่งเสริมสุขภาพโดยการป้องกันไม่ให้เกิดโรคมมากขึ้น แต่กระนั้นก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทอย่างเทศบาลตำบลแม่โจ้ ทำให้ปัญหาสังคมของเทศบาลมีความซับซ้อนมากขึ้น แบบแผนการเจ็บป่วยของประชาชนในเขตเมืองเปลี่ยนแปลงจากโรคติดต่อเป็นโรคที่เกิดจากสภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรมและโรคที่เกิดจากพฤติกรรมไม่เหมาะสม

ในขณะเดียวกัน อสม.ในเขตเทศบาลตำบลแม่ใจ ก็ต้องมีบทบาทในการปฏิบัติภารกิจที่ได้ดำเนินการภายใต้ภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยากยิ่งขึ้น กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขระดับ ตำบล อำเภอ เขต ภาค และระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และเป็นศูนย์รวมของการให้การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม อีกทั้งเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพขององค์กรอาสาสมัครสาธารณสุข ให้สามารถดำเนินบทบาทในการเป็นผู้โน้มน้าว อสม. ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ไขปัญหา ด้านสุขภาพของคนในชุมชนและสังคมโดยรวม ทั้งนี้โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ เช่น สถานีอนามัย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาค และสำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน คอยให้การสนับสนุน แนะนำ ให้คำปรึกษา และจัดการประชุมอบรม สัมมนา เพื่อพัฒนาศักยภาพของชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขในด้านการบริหารจัดการองค์กร การพัฒนาองค์กร การประสานงาน การสร้างเสริมเครือข่าย การวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาในชุมชน เป็นการสร้างและประสานเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนา ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างเทศบาลนั้นก็มีหน้าที่สนับสนุนเงินงบประมาณที่จำเป็น ตามที่กลุ่ม อสม. ประจำพื้นที่ทำโครงการมา

ตัวอย่างของกิจกรรมด้านสาธารณสุขที่ กลุ่ม อสม. ได้เข้าไปมีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนเทศบาลตำบลแม่ใจเช่น

- 1.3.1 โครงการอาสาสมัครสาธารณสุขป้องกันโรคเอดส์ในชุมชน ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการนี้ เช่น อสม. สามารถเป็นที่ปรึกษาโรคเอดส์ประจำหมู่บ้าน ศูนย์ป้องกันโรคเอดส์ในชุมชน มี อสม. ผ่านการอบรมเป็นวิทยากรชุมชน
- 1.3.2 การพัฒนาแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว เป็นการดำเนินกิจกรรมร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในการเร่งพัฒนาศักยภาพของประชาชนในชุมชน อย่างน้อยครัวเรือนละ ๑ คน ให้สามารถเป็นผู้นำด้านสุขภาพได้
- 1.3.2 โครงการพัฒนาประสิทธิภาพ กลุ่ม อสม.
- 1.3.4 โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน สำรวจความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)
- 1.3.5 โครงการควบคุมป้องกันโรคไข้หวัดนก
- 1.3.6 โครงการเฝ้าระวังป้องกันยาเสพติด
- 1.3.7 โครงการส่งเสริมคุ้มครอง ให้อาหารปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย

1.3.8 การรณรงค์ส่งเสริมประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง เป็นการชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เฝ้าระวัง สอดส่อง ป้องกันและรายงานการทุจริต

3.2.4 กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ

1.1 ประวัติและภูมิหลัง

กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มผู้มีอาวุโสในสังคมเทศบาล อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่มีลูกหลานอยู่ในวัยทำงานและวัยเรียน เป็นที่เคารพนับถือของสมาชิกครอบครัวที่เป็นทายาทรุ่นปัจจุบัน ด้วยความที่ผู้สูงอายุเป็นเสาหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจของครอบครัว และเป็นผู้มีพระคุณต่อรุ่นลูกหลาน จึงทำให้กลายเป็นกลุ่มที่มีส่วนในการโน้มน้าวจิตใจคนในครอบครัวให้ตัดสินใจเลือกนักการเมืองท้องถิ่นในการเลือกตั้งที่สำคัญ อีกกลุ่มหนึ่ง

กลุ่มชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลแม่โจ้ มีนาย อ้าย ปาจันทร์ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในบ้านป่าขามหมู่ที่ 3 นายอ้าย เป็นอดีตผู้ใหญ่บ้าน มีลูกหลานในตระกูลจำนวนมากที่มีการศึกษาสูง บางคนเรียนระดับคุณวุฒิปันจติ หรือเป็นอาจารย์ ฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับดีมาก มีญาติมิตรที่เคารพนับถือมาก และน้องชายของ นายอ้าย ปาจันทร์ คือ นายธีรวัฒน์ ปาจันทร์ ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านป่าขาม เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ.2549 ด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น แสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือในตัวนายอ้ายผู้เป็นที่ชายที่ช่วยเหลือให้น้องได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน บทบาทของนายอ้าย เป็นแกนนำในการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน มีสมาชิกอยู่ใน 15 หมู่บ้านของเขตเทศบาล ราว 500 คนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่ก็มีบางส่วนที่มีฐานะยากจน ซึ่งนายอ้ายได้เสนอโครงการแก่ผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่โจ้เพื่อ ช่วยเหลือแก่สมาชิกที่ประสบปัญหาการดำรงชีวิตในบั้นปลายชีวิต โครงการดังกล่าวเป็นการมอบเบี้ยยังชีพแก่สมาชิกที่กรรมการชมรมผู้สูงอายุจะพิจารณา ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและกำนันผู้ใหญ่บ้าน มอบให้เป็นรายๆ ไป แต่ปีจะมีการพิจารณากันใหม่ครั้งหนึ่ง (สัมภาษณ์ประธานชมรมผู้สูงอายุ, กรกฎาคม 2549)

การก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในระยะแรกไม่ค่อยมีคนเข้าร่วมมากนักเนื่องจากกลัวการถูกเก็บเงิน และกลัวว่ากิจกรรมจะมีความไม่น่าสนใจ จนเมื่อ ศูนย์สาธารณสุขชุมชน สังกัดกระทรวงสาธารณสุขหันมาให้ความสำคัญแก่ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาล จึงส่งพยาบาลและเจ้าหน้าที่ศูนย์สาธารณสุขชุมชนเข้ามาเป็นที่ปรึกษาแก่ชมรมผู้สูงอายุ มีการจัดประชุมทุกเดือน ผลัดเปลี่ยนสถานที่ไปตามวัดต่างๆ ในเขตเทศบาลจนปัจจุบันการประชุมประจำเดือนแต่ละครั้งจะมีสมาชิกเข้าร่วมประมาณ 300-400 คนต่อครั้ง นายบุญล้อม ถวาย ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2543-2547 ได้มองเห็นความสำคัญของกลุ่มชมรมผู้สูงอายุจึงได้จัดโครงการงบประมาณ

สนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุ โดยมี นายอินสม สะถา ประธานสภาเทศบาล เป็นตัวประสาน (Connector) คอยแจ้งข่าวสาร การนัดประชุม และความต้องการของกลุ่มแก่ นายบุญล้อม ในฐานะหัวหน้ากลุ่มพลังประชาชน เพื่อให้การสนับสนุนกลุ่มชมรมผู้สูงอายุในรูปของ โครงการงบประมาณของเทศบาล หรือ บริจาคให้เป็นสิ่งของเงินทองในนามของกลุ่ม โดยกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง มีการต่อรองให้กลุ่มผู้สูงอายุให้เข้าร่วมในกิจกรรมที่ผู้บริหารเทศบาลจัดขึ้น เช่น งานรัฐพิธี งานกีฬาแม่บ้าน ต่างๆ โดยเป็นการติดต่อแบบเป็นทางการ คือออกหนังสือจากทางเทศบาลขอให้ประธานชมรมผู้สูงอายุส่งสมาชิกเข้าร่วมงาน และการติดต่ออย่างไม่เป็นทางการผ่าน ตัวประสานงานของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นคือ นายอินสม สะถา ให้เจรจาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ การสนับสนุนจากเทศบาลแลกกับความร่วมมือในการเข้าร่วมงานแต่ละครั้ง เนื่องจากหากมีผู้เข้าร่วมงานจำนวนมากเท่าใด ฝ่ายกลุ่มการเมืองที่เชิญนักการเมืองระดับจังหวัดมา ก็จะสามารถนำจำนวนผู้มีส่วนร่วมในงานกิจกรรมต่างๆ ไปต่อรองกับกลุ่มการเมืองระดับจังหวัดที่สูงกว่าได้ เช่น งานวันกิตติศาสตร์แม่บ้านสามองค์กรเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 ที่นายอุดรพันธ์ จันทรวโรจน์ อดีตนายก อบจ. มาเป็นประธานในพิธีนอกจากสมาชิกจากกลุ่มสตรีแม่บ้านที่เข้าร่วมแล้ว กลุ่มชมรมผู้สูงอายุก็เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมากเช่นกัน การมีสมาชิกจากกลุ่มที่หลากหลายเข้าร่วมงานเป็นการแสดงบารมีของผู้บริหารเทศบาลว่าได้รับความนิยมาจกประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากหลายกลุ่มในพื้นที่ (สัมภาษณ์สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ, กรกฎาคม 2549)

1.2 ลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

ลักษณะการรวมตัวกันของกลุ่มชมรมผู้สูงอายุเป็นลักษณะการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างกิจกรรมเพื่อทำกิจกรรมประจำเดือน

กลุ่มผลประโยชน์ในลักษณะชมรมผู้สูงอายุมีลักษณะการรวมตัวแบบหลวมๆ ไม่เป็นทางการ ในลักษณะอาสาสมัครเข้าร่วมในตอนแรกๆเมื่อจัดตั้ง แต่เริ่มมีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการและมีโครงสร้าง มีแผนการดำเนินงานรายเดือนประจำกลุ่ม เมื่อมีการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงสาธารณสุข และเทศบาล การเกิดกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์และกองทุนสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนขึ้น ลักษณะการรวมตัวของกลุ่มผู้สูงอายุจึงเป็นการรวมตัวที่มีสาเหตุมาจากความคาดหวังในชีวิต (Life expectation)ว่าจะได้รับการด้านสุขภาพจากผู้สนับสนุนกลุ่ม เช่น ศูนย์สาธารณสุขชุมชน เทศบาล ในขณะที่มีชีวิตอยู่โดยไม่เสียเงิน และได้ความช่วยเหลือจากกลุ่ม ในด้านการเงินเมื่อตัวเองต้องเสียชีวิตลง เพื่อลูกหลานที่จะเป็นเจ้าภาพงานศพตนจะได้มีงบประมาณในการจัดงาน ไม่ต้องไปกู้ยืมเงินมาจัด สร้างความเดือดร้อนทางการเงินแก่ลูกหลานที่จะจัดงานให้

1.3 บทบาทของกลุ่ม ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล

ประธานชมรมและกรรมการชมรมผู้สูงอายุได้เสนอโครงการแก่ผู้บริหารเทศบาลตำบลแม่ใจเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกที่ประสบปัญหาการดำรงชีวิตในบั้นปลายชีวิตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2547 โครงการดังกล่าวเป็นการมอบเบี้ยยังชีพแก่สมาชิกที่กรรมการชมรมผู้สูงอายุจะพิจารณา ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและกำนันผู้ใหญ่บ้าน มอบให้เป็นรายๆ ไป แต่แต่ละปีจะมีการพิจารณากันใหม่ครั้งหนึ่ง เมื่อนายบุญล้อม ได้กลับมาดำรงตำแหน่งจึงขยายโครงการดังกล่าวต่อไป อีกยังผลให้กลุ่มผู้สูงอายุให้การสนับสนุนนายบุญล้อมเป็นจำนวนมาก อีกทั้งชมรมผู้สูงอายุมีบทบาทในการแบ่งเบาภาระให้กับครอบครัวของสมาชิกในกรณีที่สมาชิกชมรมผู้สูงอายุเสียชีวิตลง โดยมีการตั้ง กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ เก็บเงินรวมกันเพื่อนำไปบริจาคให้แก่ครอบครัวสมาชิกกลุ่มซึ่งรวมแล้วเป็นเงินก้อนจำนวนมาก มีการจัดพวงหรีดเคาพศพ มีสมาชิกไปร่วมงานมาก รวมทั้งมีผู้มีชื่อเสียงในระดับตำบลหรือระดับจังหวัดเข้าร่วมงาน ถือเป็นเกียรติแก่เจ้าภาพเป็นอันมาก การมีผู้เข้าร่วมงานมาก หมายถึงการบริจาคเงินช่วยเหลือเจ้าภาพให้บรรเทาภาระค่าใช้จ่ายจากการจัดงานที่ต้องใช้เงินจำนวนมาก ถ้าเป็นศพที่ไม่มีญาติหรือคนรู้จักมาก ก็จะใช้เงิน 10,000-30,000 บาท ส่วนกรณีที่ผู้เสียชีวิตหรือญาติสนิทเป็นผู้มีชื่อเสียงในสังคม อาจใช้เงินตั้งแต่ 50,000-100,000 บาทในการจัดงาน ซึ่งสถานะทางเศรษฐกิจของเจ้าภาพแต่ละงานมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะกรณีที่เจ้าภาพมีฐานะไม่ดีนัก เงินจากกองทุนฌาปนกิจจะเป็นเงินต้นทุนหลักในการจัดงานจนถึงวันที่นำศพไปเผา

บทบาทของชมรมผู้สูงอายุในการช่วยเหลือสมาชิกดังกล่าวทำให้จำนวนสมาชิกจากเดิมเมื่อก่อตั้งมีไม่ถึงร้อยคน จนปัจจุบันเพิ่มมากขึ้นถึงประมาณ 600 คน

บทบาทดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในแต่ละเดือน เพราะหากไม่มาอาจพลาดข้อมูลข่าวสารหรือ การบริการจากสาธารณสุข เช่น การตรวจโรค วัดความดันโลหิต ตรวจสุขภาพเบื้องต้น โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือรับฟังรายงานทางการเงินประจำเดือน ข่าวสารการเสียชีวิตของสมาชิก กำหนดการพิธีต่างๆ ก็จะยังประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่มโดยรวม

บทบาทที่โดดเด่นในการรวบรวมสมาชิกของกลุ่มผู้สูงอายุดังกล่าวเป็นที่สนใจของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นทั้งสองกลุ่มคือ กลุ่มพลังประชาชน และกลุ่มประชาธิปัตย์ เนื่องจากกลุ่มชมรมผู้สูงอายุเป็นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งกลุ่มเดียวที่เข้าหาง่าย และเต็มใจที่จะพบปะพูดคุยกับทุกกลุ่ม เนื่องจากผ่านประสบการณ์ชีวิตมาก รู้จักญาติมิตรมากในพื้นที่ และเป็นที่เคารพนับถือของ

ลูกหลาน ที่บางคนไปใช้ชีวิตอยู่ในอำเภอเมืองแต่ก็ต้องกลับมาใช้ชีวิตเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้อยู่ การชักชวนให้ลงคะแนนเลือกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยผู้สูงอายุจึงมีอิทธิพลมากต่อการตัดสินใจของคนในครอบครัว ทำให้กลุ่มการเมืองท้องถิ่นพยายามเอาใจใส่กลุ่มผู้สูงอายุเป็นพิเศษ เพื่อหวังให้สนับสนุนกลุ่มของตนให้ได้รับเลือกตั้งในสมัยต่อไป

3.2.5 กลุ่มเกษตรกร

1.1 ประวัติและภูมิหลัง

กลุ่มเกษตรกรในเทศบาลตำบลแม่โจ้ เป็นกลุ่มที่มีฐานคะแนนเสียงมาก อีกกลุ่มหนึ่งและได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เช่น การตัดถนนลาดยางผ่านไร่นาสู่หมู่บ้านซึ่งจะทำให้การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรทำได้ง่ายขึ้น การทำพื้งกันน้ำไม่ให้ไหลเข้าท่วมนาในฤดูฝน การขุดลอกเหมืองฝายที่ทำให้การผันน้ำเข้านาได้สะดวกขึ้น การพัฒนาทางโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร มาจากการตัดสินใจ กำหนดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากเกษตรกรเป็นผู้ถือครองที่ดินส่วนใหญ่ในเขตเทศบาล มีลูกหลาน ญาติมิตรที่เป็นแรงงานการเกษตรในครอบครัวมาก ทำให้กลุ่มเกษตรกรเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่สำคัญอีกกลุ่มในการให้บริการของเทศบาล และเป็นกลุ่มที่นักการเมืองให้ความสนใจชักชวนมาเป็นแกนนำในการหาเสียงสนับสนุน อีกประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรเป็นที่สนใจของกลุ่มการเมืองคือ กลุ่มเกษตรกรเป็นกลุ่มที่ทำงานในภาคการผลิต ซึ่งเป็นโครงสร้างเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ (สำนักปลัดเทศบาลตำบลแม่โจ้, 2549)

โครงสร้างเศรษฐกิจเทศบาลตำบลแม่โจ้มีโครงสร้างคล้ายกับอีกหลายๆพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวคือจะอาศัยการผลิตภาคเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะสาขาพืชผล มีพืชเศรษฐกิจสำคัญหลายชนิด เช่น ข้าว ผลไม้ ตลอดจนพืชผักต่างๆ จากการที่มีฐานทางเศรษฐกิจสำคัญหลายชนิดทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และค่อนข้างมีเสถียรภาพ โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของเชียงใหม่เป็นอันดับสองของภาคเหนือ และเป็นอันดับที่ 28 ของประเทศ ประชากรของจังหวัดเชียงใหม่มีรายได้สูงสุดในภาคเหนือ เฉลี่ยคนละ 60,802 บาทต่อปี ซึ่งเทศบาลตำบลแม่โจ้มีรายได้เฉลี่ยของประชากรต่อหัว คนละ 35,000 บาทต่อปีซึ่งนับได้ว่ามีรายได้สูงพอสมควร สืบเกิดได้จากสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของเชียงใหม่ มีการขยายตัวประมาณร้อยละ 9.7 โดยทั้งจังหวัดมีผลิตภัณฑ์มวลรวม 88,893 ล้านบาท มาจากภาคการเกษตร จำนวน 15,851 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 17.83

ประชาชนส่วนใหญ่ในเทศบาลตำบลแม่โจ้ประกอบอาชีพด้านการกสิกรรม สำหรับพืชเศรษฐกิจ ที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกร ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง มันฝรั่ง ผัก ผลไม้ ข้าวโพดหวาน พริกใหญ่ เป็นต้น ในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคและจำหน่าย โดยทั่วไปการเลี้ยงสัตว์มีปริมาณในการกระจายไปตามพื้นที่นอกเขตตัวเมือง การเลี้ยงโคเนื้อ จากสถานการณ์โคที่เริ่มขาดแคลน ทำให้ราคาโคสูงขึ้นมาก เกษตรกรได้เริ่มขยายการเลี้ยงเพิ่มขึ้น ปี 2547 แนวโน้มคาดว่าปริมาณการเลี้ยงจะเพิ่มขึ้นอีกซึ่งนายบุญล้อม ถวาย ในขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีในปี พ.ศ. 2543-2547 นายบุญล้อม ได้จัดตั้งกองทุนโคให้แก่กลุ่มเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรได้กู้ยืมขยายการเลี้ยงโคในพื้นที่ อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดของพื้นที่ในการเลี้ยง เนื่องจากเทศบาลตำบลแม่โจ้มีพื้นที่เพียง 12,155 ไร่หรือประมาณ 19.46 ตารางกิโลเมตรเท่านั้นหากไม่มีการส่งเสริมการเลี้ยงโค โดยหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว เกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงโคก็อาจตัดสินใจจะขายที่ดินให้แก่นายทุนไปจัดสรร (สัมภาษณ์ อดีตกำนัน ตำบลหนองหาร, กรกฎาคม 2549) ซึ่งท้ายที่สุดแล้วก็นำที่ดินไปทำการพาณิชย์กรรม

ส่วนการปศุสัตว์ประเภทอื่นคือ การเลี้ยงไก่ เกษตรกรในเขตเทศบาลสนใจเลี้ยงไก่พื้นเมืองลูกผสม เพื่อการบริโภคในครัวเรือน ส่วนการผลิตไก่เนื้อของฟาร์มต่าง ๆ เพื่อการบริโภคในเขตเทศบาล การผลิตภาคการเกษตร ซึ่งมีปศุสัตว์ที่สำคัญคือ โค ไก่เนื้อ และไก่ไข่ การผลิตปศุสัตว์ของเกษตรกรในเทศบาล เพื่อการบริโภคของประชากรในพื้นที่และนักศึกษา ข้าราชการ พนักงานของรัฐที่เดินทางเข้ามาเรียนและทำงานในเทศบาล ปริมาณการผลิตค่อนข้างจะทรงตัว ส่วนมูลค่าเพิ่มก็ใกล้เคียงอยู่ในระดับเดิม ยกเว้นในบางปี มีการขาดแคลนจนทำให้ราคาปศุสัตว์บางชนิดสูงขึ้นมา (ข้อมูล <http://www.chiangmaipoc.net>)

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เป็นแรงจูงใจอีกประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรรักษาอาชีพทางการเกษตรต่อมาจากรุ่นบรรพบุรุษ เนื่องจากในด้านทรัพยากรน้ำ ในเขตเทศบาล มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีสระน้ำที่ถูกสร้างขึ้น จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

แหล่งน้ำสาธารณะ หมู่ที่ 5	ตำบลหนองหาร (ร้องจี๋ชุด)
แหล่งน้ำสาธารณะ หมู่ที่ 13	ตำบลป่าไผ่
สระน้ำเทศบาล หมู่ที่ 12	ตำบลหนองหาร
สระน้ำศูนย์ดับเพลิง หมู่ที่ 5	ตำบลหนองหาร

สระน้ำ (หนองแห้ง) หมู่ที่ 5 ตำบลป่าไผ่

สระน้ำ (หนองเที่ยง) หมู่ที่ 10 ตำบลป่าไผ่

ที่สำคัญในเขตเทศบาลมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านตลอดปีได้แก่ ลำน้ำควาว ลำเหมืองธรรมชาติ (ลำเหมืองห้วยโจ้) และน้ำผันจากชลประทานแม่แฝก ที่ไหลผ่านด้านเหนือของเทศบาล จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำการเกษตร ประกอบกับมีดินลักษณะดินร่วนปนทรายที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก ในพื้นที่การเกษตรเกือบทั้งพื้นที่ ทำให้การเกษตรเป็นอาชีพพื้นฐานของโครงสร้างเศรษฐกิจเทศบาลตำบลแม่โจ้ (ข้อมูล: สำนักปลัดเทศบาลตำบลแม่โจ้, ณ วันที่ 30 เมษายน 2549)

1.2 ลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลจะประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น การทำนา ทำสวนผัก และสวนผลไม้มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ลักษณะการใช้ที่ดินในเขตเทศบาลแม่โจ้จึง ใช้เป็นพื้นที่พักอาศัยเพียง 1,059 ไร่ แต่ใช้พื้นที่เกษตรกรรมถึง 2,147 ไร่ ส่วนพื้นที่สำหรับการพาณิชยกรรมมี 30 ไร่ พื้นที่ตั้งหน่วยงานของรัฐ 20 ไร่ พื้นที่ตั้งสถานศึกษา 90 ไร่ จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลมีไว้เพื่อทำการเกษตร และเกษตรกรเป็นผู้ถือครองอยู่ทำให้เกษตรกรเป็นประชาชนกลุ่มใหญ่ที่มีจำนวนผู้ใช้สิทธิมากที่สุด เนื่องจากเป็นกลุ่มอาชีพพื้นฐานที่มีรายได้จากการรวมกลุ่มเพื่อทำการเกษตรร่วมกับเกษตรกรรายอื่นในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ผู้นำเกษตรกรและสมาชิกสภาเทศบาลที่อาศัยอยู่ใน หมู่ที่ห้า หมู่บ้านแม่คูหนองทราย ในเขตเลือกตั้งที่สองของเทศบาลตำบลแม่โจ้ อันเป็นพื้นที่หลักในการปลูกพริกหวานส่งตลาดรับซื้อที่มีระบบประกันราคามีพ่อค้ามารับซื้อถึงไร่ โดยกลุ่มเกษตรกรขอมอบบริจาคที่ดินให้มีถนนลาดยางตัดผ่านไร่พริกเพื่อสะดวกแก่การขนส่งผลผลิต จากการศึกษาพบว่าในหมู่บ้านดังกล่าวมีระบบการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่มั่นคงมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งลักษณะการรวมกลุ่มของกลุ่มผลประโยชน์นี้เป็นไปในลักษณะที่มีพัฒนาการมาจากการขอแรงเพื่อช่วยเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรในอดีตจนกลายมาเป็นการจ้างแรงงานทางการเกษตรในปัจจุบัน เพราะแรงงานในครอบครัวขาดแคลน จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อรวบรวมแรงงานและเครื่องจักรทางการเกษตรที่จะใช้ในฤดูเก็บเกี่ยว โดยเปลี่ยนจากการขอแรงมาเป็นการจ้างแรงงาน จากไร่อื่นๆที่ยังไม่ถึงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตมาช่วยไร่ที่เก็บเกี่ยวก่อน ทำให้เกิดการตอบแทนบุญคุณซึ่งกันและกัน เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือพายุเข้าก็จะมาช่วยกัน เอากระสอบทรายกันแนวถนนที่ติดกับคลองส่งน้ำไม่ให้ท่วมไร่พริก เวลางานพิธีต่างๆก็จะมาร่วมกันบริจาคและร่วมงานอย่างคับคั่ง ลักษณะการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรในเขตเทศบาลจึงมีความโดดเด่นกว่ากลุ่มอื่นๆ กล่าวคือมีภาพลักษณ์เป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางการประกอบอาชีพที่ไม่

พึ่งพากลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองมากนัก เนื่องจากต้องทุ่มเทเวลาอยู่กับการทำการเกษตรทั้งวัน จะมีเวลาว่างก็เพียงหัวค่ำเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่าในขณะที่เกษตรกรเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ใหญ่ที่สุดในเขตเทศบาลและมีลักษณะการรวมตัวที่เข้มแข็ง แต่เป็นการรวมกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีนัยทางการเมืองในระยะแรก ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีต่ำ กลุ่มการเมืองท้องถิ่นจึงใช้ความพยายามมากขึ้นกว่าการชักชวนมาเป็นเพียงแกนนำในการหาเสียง ซึ่งไม่สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทางการเมือง กลุ่มการเมืองท้องถิ่นจึงได้เชิญตัวแทนจากเกษตรกรรายใหญ่ซึ่งเป็นนายทุนน้อย มีบุญคุณกับเกษตรกรรายย่อยอื่นๆ มาลงรับสมัครเลือกตั้งในกลุ่มของตน เพื่อให้ญาติมิตรของนายทุนน้อยนั้นหันมาให้ความสนใจมีส่วนร่วมกับการเมืองท้องถิ่นในการเลือกตั้ง

1.3 บทบาทของกลุ่ม ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล

โดยพื้นฐานของการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรระดับหมู่บ้านมีลักษณะของระบบอุปถัมภ์ (Patronage system) สูงมากอยู่แล้ว กล่าวคือเมื่อเกษตรกรบางรายในหมู่บ้านขาดแคลนทุนทรัพย์ในการจัดซื้อปุ๋ยหรือยาฆ่าแมลง ก็จะกู้ยืมเกษตรกรรายใหญ่ที่มีฐานะดีกว่าในหมู่บ้าน โดยกู้เอาปุ๋ยยามาก่อนแล้วค่อยผ่อนชำระเมื่อขายผลผลิตได้ ต่อมาเกษตรกรรายใหญ่ก็พัฒนามาเป็นผู้รับซื้อผลผลิตไปส่งขายตลาดโดยประกันราคากลายเป็นนายทุนน้อยในชุมชน และด้วยบุญคุณที่ผู้รับการอุปถัมภ์ได้รับจากนายทุนน้อย จึงทำให้เกิดความเคารพเกรงใจ ในมิติทางสังคม เกษตรกรยากจนผู้กู้ยืมจะยินยอมเป็นผู้น้อยทำตามคำแนะนำของนายทุนน้อยที่เป็นเกษตรกรรายใหญ่ด้วยความเต็มใจ ซึ่งผลของระบบอุปถัมภ์ดังกล่าว ทำให้มีการส่งนายทุนน้อยลงรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาล และได้รับการเลือกตั้ง เช่น นายประดิษฐ์ แก้วโหม่งซึ่งเป็นนายทุนน้อยที่มีบุญคุณกับเกษตรกรในหมู่บ้านได้ชนะการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ด้วยคะแนนถึง 1,685 คะแนนซึ่งมีคะแนนนำมาเป็นอันดับที่สี่ของเขตเลือกตั้งที่สอง

ถ้าพิจารณาให้ลึกลงไปแล้วสาเหตุหนึ่งของการพึ่งพานายทุนน้อยของเกษตรกรรายย่อยในเทศบาลแม่โจ้เกิดจาก ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ขยายวงกว้างกว่าในอดีต เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่อยู่ในฐานะที่จะมีกำลังซื้อรถแทรกเตอร์ ปุ๋ยเคมี และยาจัดศัตรูพืช เพราะมีกำลังซื้อน้อย มีเพียงเกษตรกรส่วนน้อยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น ที่สามารถหาซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการผลิต

เหล่านี้ได้ สถานการณ์เช่นนี้ย่อมทำให้ช่องว่างระหว่างชนชั้นนำในท้องถิ่น กับเกษตรกรผู้ยากไร้มีฐานะทางเศรษฐกิจห่างกันมากกว่าเดิม ความไม่เท่าเทียมดังกล่าว ยิ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้มีการพึ่งพา เกษตรกรรายใหญ่ในฐานะนายทุนน้อยในหมู่บ้านเกษตรกรรม ซึ่งบทบาทของนายทุนน้อย

ดังกล่าว เมื่อพิจารณา ร่วมกับการร่วมมือกับกลุ่มทางการเมืองแล้ว สามารถนำบุญคุณที่นายทุนน้อย มีต่อเกษตรกรรายย่อยที่เป็นลูกหนี้มาแปรเป็นการขอการสนับสนุนแก่กลุ่มการเมืองท้องถิ่นได้ โดยง่าย ดังตัวอย่างที่กลุ่ม พลังประชาชน ได้เชิญนายประคิษฐ์ แก้วโม่ง นายทุนน้อยในหมู่บ้านแม่คู้หนองทรายมาร่วมกลุ่มเพื่อให้ นายประคิษฐ์ ช่วยสร้างความนิยมต่อกลุ่มพลังประชาชนในหมู่กลุ่ม เกษตรกรที่เป็นลูกหนี้ของนายประคิษฐ์ จึงกล่าวได้ว่ากลุ่มเกษตรกรมีบทบาทในการสร้างฐาน คะแนนเสียงแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลในระดับรากหญ้าอย่าง สังคมเกษตรหมู่บ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.6 กลุ่มนักศึกษา

1.1 ประวัติและภูมิหลัง

จากการสัมภาษณ์พนักงานมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประจำสำนักงานอธิการบดี ซึ่งเคย ดำรงตำแหน่งนายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ (นายก อ.น.ม.) ปี พ.ศ.2546 ได้ให้ข้อมูลว่า มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นสถาบันการศึกษาด้านเกษตรกรรม ที่เก่าแก่ และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับมาก แห่งหนึ่งของประเทศ ได้เปิดสอนนักศึกษา ตั้งแต่วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ปัจจุบันในปี พ.ศ. 2549 มหาวิทยาลัยแม่โจ้มีนักศึกษาประมาณ 9,222 คน มีอาจารย์และบุคลากรประมาณ 1,214 คน มีวิทยาเขตอยู่ในจังหวัดแพร่และชุมพร เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ชุมชนชนบทห่างไกล โดยเน้นด้านการเผยแพร่ความรู้ เทคโนโลยี ทางการเกษตร และความรู้ในสาขาวิชาต่างๆที่เปิดสอน ในมหาวิทยาลัย ทำให้เป็นสถาบันที่เป็นที่เชื่อถือของชุมชน และสังคมไทยมาตลอด

กลุ่มนักศึกษาเป็นประชากรส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยเฉพาะนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ในชั้นปีที่ 1 และชั้นปีอื่นๆ ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ซึ่งมี จำนวนประมาณ 3,292 คน (ประกาศผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำท้องถิ่นเทศบาลตำบลแม่โจ้, 4 มีนาคม พ.ศ.2547) เป็นกลุ่มที่ย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาอยู่ในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ มีศักยภาพในการ รวมกลุ่มสูง และมีเป้าหมายเป็นของตนเอง มีกำลังในการบริโภค จึงเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการ สร้างเศรษฐกิจในพื้นที่เทศบาล เช่น เป็นลูกค้าหอพักเอกชน เป็นลูกค้าร้านอาหาร และ ร้านของชำ ซึ่งเมื่อรวมกลุ่มกับรุ่นพี่ที่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 ถึงชั้นปีที่ 4 ก็เป็นกลุ่มที่ศักยภาพในการใช้จ่าย กระจายรายได้แก่ร้านค้า ร้านอาหาร หอพัก และธุรกิจขนาดเล็กถึงกลางในท้องถิ่นได้มาก

ความสำคัญอีกประการหนึ่งของกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ก็คือ มีการรวมตัว กันเพื่อเลือกผู้นำในหมู่นักศึกษาอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ มีการจัดตั้ง องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัย แม่โจ้ (นายก อ.น.ม.) ที่มีงบประมาณบริหารกิจกรรมนักศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัด กิจกรรมร่วมกับกองกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมีสถานักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ซึ่ง

เป็นตัวแทนจากคณะต่างๆเข้าร่วมพิจารณาการใช้จ่ายงบประมาณของ องค์การนักศึกษา เพื่อใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมต่างๆของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะต่างๆของมหาวิทยาลัยประกอบด้วย คณะผลิตกรรมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมและอุตสาหกรรม การเกษตรและบัณฑิตวิทยาลัย

1.2 ลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

ลักษณะการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้มีการรวมตัวกัน โดยหลักๆอยู่สองลักษณะคือ ซึ่งการรวมตัวกันทั้งสองแบบนี้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มด้วย

1.2.1 การรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ

การรวมตัวกันเพื่อเลือกผู้นำในหมู่นักศึกษาอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ มีการจัดตั้ง องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ (นายก อ.น.ม.) ที่มีงบประมาณบริหารกิจกรรมนักศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมร่วมกับกองกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมีสภานักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ซึ่งเป็นตัวแทนจากคณะต่างๆเข้าร่วมพิจารณาการใช้จ่ายงบประมาณของ องค์การนักศึกษา การระดมสมาชิกกลุ่มนักศึกษาก็จะมีการทำเอกสารจาก องค์การนักศึกษา ผ่านไปยังสโมสรนักศึกษาคณะต่างๆ ให้ส่งสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมของ องค์การนักศึกษาในส่วนกลางของมหาวิทยาลัย ซึ่งการรวมตัวลักษณะนี้เพื่อจัดกิจกรรมจะมีอาจารย์ฝ่ายกิจการนักศึกษาเข้าร่วมสังเกตการณ์เสมอ

1.2.2 การรวมกันไม่เป็นทางการ

ระบบรุ่นพี่รุ่นน้องในสถาบันการศึกษายังมีอิทธิพลสูงมากต่อการรวมตัวของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เพิ่งเข้าสู่ระบบมหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรกในชีวิต และนักศึกษาใหม่ทุกคนของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ต้องพักในหอพักของมหาวิทยาลัยโดยแยก ชาย หญิง ออกจากกัน ซึ่งการเป็นนักศึกษาคนใหม่ในเขตมหาวิทยาลัยทำให้ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีเวลาอยู่ในมหาวิทยาลัยมากเพื่อร่วมกิจกรรมกับองค์การนักศึกษาที่จะเริ่มรับน้องทันทีเมื่อมีการต้อนรับน้องใหม่เข้าสู่หอพัก และหลังจากนั้นเป็นการรับน้องแยกไปของแต่ละสาขาวิชาต่างๆ

ส่วนรุ่นพี่ชั้นปีที่ 2 ถึงปีที่ 4 นั้นมีเพียงบางส่วนที่ทำกิจกรรมได้สิทธิพักอาศัยในมหาวิทยาลัยต่อในราคาถูก แต่ส่วนใหญ่ต้องออกไปเช่าหอพักอยู่ภายนอก เนื่องจากศักยภาพในการรับนักศึกษาคนใหม่ ของหอพักมหาวิทยาลัยนั้นไม่เพียงพอต่อความต้องการ จุดนี้เองก่อให้เกิดธุรกิจหอพักขึ้นในชุมชนนอกบริเวณมหาวิทยาลัย หอพักเหล่านี้กระจายไปอยู่ในหมู่บ้านต่างๆเช่น หมู่ที่ 3 บ้านป่าขามห้วยเกียง หมู่ที่ 4 บ้านแม่โจ้ หมู่ที่ 5 บ้านสหกรณ์นิคม หมู่ที่ 9 บ้านทุ่งหมื่นน้อย

หมู่ที่ 10 บ้านหลังมัน และหมู่ที่ 8 บ้านวิเวกของตำบลหนองหาร ซึ่งเป็นพื้นที่ล้อมรอบมหาวิทยาลัย นักศึกษาเหล่านี้จึงเป็นประชากรส่วนหนึ่งซึ่งมาอาศัยและใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่เทศบาล มาใช้ทรัพยากรสาธารณะร่วมกับประชาชนที่อาศัยในชุมชนดั้งเดิมทั้ง 15 ชุมชน การใช้จ่ายเพื่อเป็นค่าหอพัก ค่าอาหาร ค่าซักรีดเสื้อผ้า ค่าสิ่งของที่จำเป็นต่างๆ รวมทั้งร้านค้าต่างๆ ก็ได้รับผลจากการเพิ่มขึ้นของประชากรนักศึกษาที่มีกว่า 9,222 คน

ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการเกิดขึ้นจากระบบรุ่นพี่ รุ่นน้องที่สืบทอดต่อกันมารุ่นต่อรุ่นทำให้นักศึกษารุ่นน้องมีความเกรงอกเกรงใจต่อรุ่นพี่ที่ต้อนรับตนเข้าสู่การเรียนในแต่ละคณะ โดยมีองค์การนักศึกษาคอยดูแลอีกชั้นหนึ่ง ทำให้นักศึกษาใหม่เชื่อฟังนักศึกษารุ่นพี่ในฐานะผู้น้อย รุ่นพี่จะคอยให้คำปรึกษาด้านการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย การเรียน การรวมกลุ่มทำกิจกรรม ความต่อเนื่องของความสัมพันธ์ดังกล่าวมีมารุ่นต่อรุ่น (สัมภาษณ์, อดีตนายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ปี พ.ศ.2546, มกราคม 2549)

1.3 บทบาทของกลุ่ม ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล

กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ มีการเรียนรู้ทางการเมืองผ่านการเลือกตั้งนายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ (นายก อนม.) และสภานักศึกษา หน่วยการเรียนรู้ผ่านระบบการศึกษา มีบทบาทที่สำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมืองและทัศนคติทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษา ในการสร้างประสบการณ์ทางการเมือง ที่จะมีส่วนต่อทัศนคติทางการเมืองเมื่อนักศึกษาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งตามการศึกษาของ Ruth Benedict (1952: 44) ทราบว่าตามประวัติศาสตร์การเมืองไทย นักศึกษาไทยเพียงจะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเมื่อไม่นานมานี้เอง เนื่องจากก่อนเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างวันที่ 6-15 ตุลาคม พ.ศ.2516 เหตุการณ์ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ไม่มีผู้สนใจศึกษากลุ่มผลประโยชน์กลุ่มนี้มากนัก เนื่องจากนักศึกษาไทยถูกมองว่าค่อนข้างจะเฉื่อยชาและไม่ผูกพันตนเองกับระบบการเมืองไทยมาก่อน เพราะโดยทั่วไประบบวัฒนธรรมไทยเน้นให้ประชาชนเชื่อฟังและเคารพผู้ใหญ่มาแต่เยาว์วัย ผลของการถูกอบรมสั่งสอนดังกล่าว นักศึกษาไทยได้รับความเชื่อที่ว่าเด็กไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับอำนาจและการบริหารงานของผู้ใหญ่

แต่หลังจากเหตุการณ์ทางการเมือง ระหว่างวันที่ 6-15 ตุลาคม พ.ศ.2516 เหตุการณ์ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ส่งผลให้การเมืองไทยแบ่งออกเป็นหลายระดับทำให้นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง มีการชุมนุมอภิปราย แสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมือง ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในกรุงเทพมหานคร เหตุการณ์ดังกล่าวถ้าพิจารณาเปรียบเทียบกับระบบการมีส่วน

ร่วมของนักศึกษาไทยก่อน พ.ศ. 2516 จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาไทยแตกต่างจากที่ควรจะเป็นตามวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สังคมได้กล่อมเกลามา

จากการสัมภาษณ์ นายขวัญชัย สกุดทอง อดีตแกนนำนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ รุ่นที่ 34 ทราบข้อมูลว่ากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ เริ่มมีบทบาทในการรวมกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ ต่อรัฐบาลตั้งแต่สมัยเป็นวิทยาลัยเกษตรแม่โจ้ ในปี พ.ศ. 2516 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักศึกษาแม่โจ้ตั้งแต่มีพฤติกรรมแสดงออกอย่างมีส่วนร่วมต่อกระบวนการทางการเมืองแต่ละยุคสมัย มาโดยตลอดตั้งแต่เหตุการณ์ทางการเมืองใน พ.ศ.จนถึงการออกมณรงค์ให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งผู้ศึกษาก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นประจักษ์พยานด้วยตัวเองในวันที่กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และสถาบันการศึกษาอื่นๆ ออกมณรงค์สนับสนุนรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบันให้ประกาศใช้ โดยมีการเดินขบวนผ่านถนนท่าแพ อำเภอเมืองและมีการขึ้นเวทีปราศรัยบนเวที รวมทั้งมีการจัดขบวนรถปราศรัยไปทั่วอำเภอเมือง โดยการประสานงานของสถาบันการศึกษาต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่กลุ่มนักศึกษาเชียงใหม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นการรวมกลุ่มอย่างมีกระบวนการ มีการประชุมปรึกษาวางแผนอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยสงบ ไม่มีเหตุจลาจลเหมือน เหตุการณ์ พ.ศ. 2516 พ.ศ. 2519 และ พ.ศ. 2535

3.2.7 กลุ่มข้าราชการและพนักงานของรัฐ

1.1 ประวัติและภูมิหลัง

กลุ่มข้าราชการและพนักงานของรัฐผู้มามีบทบาทในทางการเมืองในฐานะชนชั้นกลางที่มีความรู้และมีบทบาทในการให้ความรู้และการบริการแก่ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ กลุ่มข้าราชการและพนักงานของรัฐส่วนใหญ่ เป็นอาจารย์และบุคลากรที่ทำงานในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ซึ่งมีประมาณ 1,214 คน แบ่งเป็น อาจารย์ 266 คน ผู้ช่วยวิชาการ 90 คน ชุกรการ 99 คน ลูกจ้างประจำ 157 คน ลูกจ้างชั่วคราว 504 คน พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ 66 คน ฝ่ายปฏิบัติการ 32 คน (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เอกสารเผยแพร่เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 70 ปี, 2547) อีกทั้งในเขตเทศบาลแม่โจ้มีหน่วยงานราชการสำคัญต่างๆมาตั้งอยู่และกินอาณาเขตพื้นที่ 20 ไร่ (ไม่รวมมหาวิทยาลัยแม่โจ้) โดยรวมเพื่อใช้เป็นที่ตั้งหน่วยงานของรัฐ ที่แต่ละหน่วยงานก็มีหน้าที่บริการประชาชน ในพื้นที่เทศบาลและอำเภอสันทราย รวมทั้งอำเภออื่นๆ เนื่องจาก ถนนหมายเลข 1001 ที่ผ่านเทศบาลเป็นถนนสายหลักใช้สำหรับเดินทางไปสู่อำเภออื่นๆที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ เช่น อำเภอพร้าว แม่แตง ไชยปราการ และสามารถออกไปยังจังหวัดเชียงรายได้

หน่วยงานของรัฐที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลแม่โจ้ นอกจากสำนักงานเทศบาลตำบลแม่โจ้แล้ว ประกอบด้วย

- 1.สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย
- 2.สำนักงานประมงน้ำจืด
- 3.สถานีทดลองยาสูบ
- 4.โกดังเก็บยาสูบ สถานีทดลองยาสูบ
- 5.ศูนย์วิจัยพืชไร่เชียงใหม่ สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขต 1
- 6.โรงเรียนศรีสังวาลย์ เชียงใหม่
- 7.โรงพยาบาลสันทราย
- 8.โรงเรียนสันทรายวิทยาคม
- 9.โรงเรียนบ้านป่าบง
- 10.โรงเรียนห้วยเกียง
- 11.โรงเรียนบ้านแม่โจ้
- 12.โรงเรียนบ้านแม่แก้ดน้อย
- 13.สถานีวิทยุ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เชียงใหม่
- 14.ศูนย์สุขภาพชุมชน กระทรวงสาธารณสุข
- 15.สำนักงานที่ดิน สาขาอำเภอสันทราย
- 16.มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- 17.ที่ทำการไปรษณีย์แม่โจ้
- 18.สำนักงานสหกรณ์นิคม อ.สันทราย
- 19.ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ ภาค 5
- 20.ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

หน่วยงานราชการแรกๆที่เข้ามาตั้งในพื้นที่และมีชื่อเสียงมากคือ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งในขณะนั้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2477 กระทรวงธรรมการได้จัดตั้งเป็น โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมภาคเหนือ โดยรับนักเรียนจากผู้สำเร็จมัธยมปีที่ 6 หลักสูตรกำหนดเวลาเรียน 2 ปี โดยมีพระช่วงเกษตรศิลปการ ซึ่งขณะนั้นเป็นหัวหน้าสถานีทดลองกสิกรรมภาคพายัพ ดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ใหญ่ด้วย จนกระทั่งพัฒนามาเป็นมหาวิทยาลัยแม่โจ้ในปัจจุบัน จากนั้นหน่วยงานราชการอื่นๆจึงได้ทยอยย้ายเข้ามาจัดตั้งสำนักงานเพื่อให้บริการประชาชนด้านต่างๆ ในพื้นที่ อำเภอสันทรายและอำเภอใกล้เคียง

1.2 ลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม

เทศบาลตำบลแม่ใจเป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิมคือหมู่บ้านต่างๆ ทั้ง 15 หมู่บ้าน ชุมชนหมู่บ้านจัดสรรที่มาตั้งใหม่ ชุมชนที่มาตั้งรกรากทำธุรกิจ และชุมชนนักวิชาการและข้าราชการที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ ส่วนหนึ่งมีบ้านพักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ส่วนหนึ่งพักอยู่ในบ้านพักที่หน่วยงานราชการนั้นจัดสรรไว้รับรอง การรวมกลุ่มของข้าราชการและพนักงานของรัฐในพื้นที่อาจแบ่งลักษณะการรวมตัวและความสัมพันธ์ของกลุ่มข้าราชการและพนักงานของรัฐได้เป็น 4 ระดับคือ

- 1.กลุ่มนักวิชาการ
- 2.กลุ่มข้าราชการชั้นสูง
- 3.กลุ่มข้าราชการและพนักงานระดับกลาง
- 4.กลุ่มพนักงานปฏิบัติการระดับล่าง

กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักวิชาการ มีลักษณะการรวมตัวที่เป็นสังคมเฉพาะมีขอบเขตอยู่ในวงวิชาการพบปะกันในงานสังคม งานพิธีต่างๆ ในเขตเทศบาล มีการรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการ แต่เป็นเรื่องของทางสังคมที่กลุ่มนักวิชาการมักจะนัดหมายกันด้วยวัตถุประสงค์อื่นที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน้าที่ และการทำงานการวิจัยที่ไม่มีนัยทางการเมือง

กลุ่มที่ 2 กลุ่มข้าราชการชั้นสูง หรือระดับผู้บริหารหน่วยงาน มีลักษณะการรวมตัวอย่างเป็นทางการในรัฐพิธีต่างๆ กลุ่มข้าราชการชั้นสูงเป็นผู้มีชื่อเสียงในสังคม และมักจะคบหากลุ่มผู้บริหารด้วยกันเองเป็นมิตร โดยกิจกรรมที่กลุ่มข้าราชการชั้นสูงมักจะรวมตัวกันเสมอคือ งานรัฐพิธี เช่น งานเฉลิมพระชนมพรรษา งานวันแม่แห่งชาติ งานพระราชทานเพลิงศพ งานพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยแม่ใจ ลักษณะการรวมตัวของข้าราชการชั้นสูงจะมีความใกล้ชิดและให้เกียรติ ซึ่งกันและกันเมื่อมีหน่วยงานใดจัดงานพิธีขึ้นมา หน่วยงานอื่นๆ ก็จะเข้าร่วมงานเป็นการต่างตอบแทนกัน กลุ่มข้าราชการชั้นสูงเป็นกลุ่มที่มีอำนาจตัดสินใจในหน่วยงานและไม่ถูกควบคุมโดยพลังอื่นๆ ที่อยู่ภายนอกราชการ

กลุ่มที่ 3 กลุ่มข้าราชการและพนักงานระดับกลาง ตัวอย่างเช่นถ้าเป็นหน่วยงานโรงเรียนก็หมายถึง ครูผู้สอน หากเป็นมหาวิทยาลัยแม่ใจก็คือ อาจารย์และพนักงาน และหากเป็นหน่วยงานอื่นก็คือข้าราชการในสำนักงาน และพนักงานที่ทำงานพบปะประชาชน ลักษณะการรวมตัวของกลุ่มของข้าราชการระดับกลางมีสังคมที่ค่อนข้างกว้าง มีการรวมตัวกันในการทำงานภาคสนาม เช่น ข้าราชการสาธารณสุข ประจำศูนย์สุขภาพชุมชน ต้องประสานงานกับ ครูโรงเรียนต่างๆ เจ้าหน้าที่พยาบาลโรงพยาบาลสันทราย เจ้าหน้าที่เทศบาลในการทำกิจกรรมตรวจสุขภาพชุมชน ข้าราชการเกษตรอำเภอ เมื่อเกิดเหตุน้ำท่วมก็จะประสานงานกับเจ้าหน้าที่เทศบาล และ

หน่วยงานต่างๆเพื่อตรวจสอบความเสียหายของพืชไร่ต่างๆ ลักษณะการรวมตัวของกลุ่มข้าราชการระดับกลางจึงเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะรู้จักคุ้นเคยกันดี มีการรวมตัวแบบหลวมๆ พบปะกันผ่านการประชุมสัมมนา การลงพื้นที่ งานพิธีต่างๆ ส่วนหนึ่งเป็นคนในพื้นที่เข้ารับราชการ อีกส่วนหนึ่งมาทำงานในพื้นที่แต่พักในอำเภออื่น

กลุ่มที่ 4 กลุ่มพนักงานปฏิบัติการระดับล่าง เป็นกลุ่มคนในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ ทำหน้าที่รับจ้างทำงานให้กับหน่วยงานราชการเช่น เป็นพนักงานเก็บขยะ กวาดถนนให้เทศบาล ในส่วนของศูนย์วิจัยพืชไร่เป็นลูกจ้างในการทำไร่นาทดลองการเกษตร และซ่อมเครื่องจักร พนักงานมหาวิทยาลัยแม่โจ้ระดับปฏิบัติการ คือ กลุ่มที่ดูแลแปลงทดลองให้กับคณะต่างๆ กลุ่มที่เป็นช่างซ่อมบำรุง ผู้ช่วยข้าราชการ อาจารย์ในการทำการทดลองทางการเกษตร กลุ่มลูกจ้างสถานีทดลองยาสูบ แรงงานในการเคลื่อนย้ายยาสูบแห้ง ภารโรง คนขับรถ ยามรักษาความปลอดภัย แม่ครัว พนักงานทำความสะอาด ลักษณะการรวมตัวก็คือเป็นกลุ่มที่มีที่อยู่อาศัยถาวรในเขตเทศบาล มีความใกล้ชิดกัน บางส่วนเป็นญาติพี่น้อง ชักชวนกันมาทำงานที่เดียวกัน มีลูกหลานเรียนในเขตเทศบาล เป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆควบคู่กันไปด้วย เช่น แม่บ้านทำความสะอาดในมหาวิทยาลัย วันเสาร์อาทิตย์ก็ทำงานช่วยกลุ่มสตรีแม่บ้าน หรือช่างซ่อมบำรุงในศูนย์วิจัยพืชไร่ เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรับจ้างนำรถไถ ไถแปลงเกษตรวันเสาร์อาทิตย์เป็นต้น กลุ่มนี้จึงมีความสัมพันธ์กับชุมชนค่อนข้างสูงกว่าทุกกลุ่ม เนื่องจากมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านเกือบทุกกิจกรรม

1.3 บทบาทของกลุ่ม ต่อการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล

กลุ่มที่ 1 บทบาทของกลุ่มนักวิชาการ มีลักษณะการรวมตัวที่เป็นสังคมเฉพาะมีขอบเขตอยู่ในวงวิชาการไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นในระดับการมีส่วนร่วมสนับสนุนหรือช่วยเหลือ เช่น นักวิชาการในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จะมีส่วนร่วมในการมาใช้สิทธิลงคะแนน และพบปะกับกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในงานสังคม งานพิธีต่างๆในเขตเทศบาล มีการรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการโดยไม่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง แต่เป็นเรื่องของทางสังคมที่กลุ่มนักวิชาการมักจะนัดหมายกันด้วยวัตถุประสงค์อื่นที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน้าที่ และการทำงานการวิจัยที่ไม่มีนัยทางการเมือง เมื่อกลุ่มนักวิชาการมาทำกิจกรรมกับชุมชน จะมีลักษณะของการจัดฝึกอบรมเทคโนโลยี และถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร

จากการสัมภาษณ์ ข้าราชการมหาวิทยาลัยแม่โจ้พบว่า “นักวิชาการมหาวิทยาลัย มีงานในการสอนล้นมืออยู่แล้ว แม้หลังเกษียณอายุราชการ บางคนยังต้องมาเป็นอาจารย์พิเศษ เนื่องจากเป็นสาขาที่ขาดแคลน ทำให้ไม่มีเวลาเข้าไปมีส่วนร่วม หรือมีบทบาทในทางการเมือง บทบาทหลักๆทางการเมืองที่นักวิชาการทำได้คือการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนการบริหารเทศบาล

นั่นจะได้ใครเป็นนายกเทศมนตรีหรือสมาชิกสภาเทศบาลนั้นต้องให้ชาวบ้านตัดสินใจเพราะเป็นชุมชนดั้งเดิม นักวิชาการแม้จะมีบ้านในพื้นที่แต่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับ ประชาชนเหมือนกลุ่มการเมืองท้องถิ่น” (สัมภาษณ์ นักวิชาการมหาวิทยาลัยแม่โจ้, มิถุนายน 2549)

กลุ่มที่ 2 กลุ่มข้าราชการชั้นสูง หรือระดับผู้บริหารหน่วยงาน เป็นกลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินการของแต่ละหน่วยงาน มีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกตั้งของ ข้าราชการและพนักงานในหน่วยงานสูง แต่จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานราชการส่วนใหญ่พบว่า “ข้าราชการชั้นสูงจะวางตัวเป็นกลาง ปล่อยให้ข้าราชการระดับกลางและพนักงานปฏิบัติการตัดสินใจกันเองภายในกลุ่ม แต่จะรณรงค์ให้คนในหน่วยงานที่มีสิทธิ์เลือกตั้งไปใช้สิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นหน้าที่ของชนชาวไทยที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจน ในฐานะผู้บริหาร หน่วยงาน ต้องทำตัวเป็นตัวอย่างโดยมีบทบาทเป็นผู้นำในการไปใช้สิทธิ แต่ไม่จูงใจให้เลือก นักการเมืองกลุ่มใดเป็นพิเศษ ปล่อยให้ไปไปตามกระบวนการประชาธิปไตย” (สัมภาษณ์ ผู้บริหาร หน่วยงานราชการในเขตเทศบาล, กรกฎาคม 2549)

กลุ่มที่ 3 กลุ่มข้าราชการและพนักงานระดับกลาง มีบทบาทสูงกว่าสองกลุ่มแรก เพราะมีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน มีหน้าที่ต้องสัมผัสกับคนในพื้นที่ เช่น ครูมีโอกาสดูพบปะ ผู้ปกครองนักเรียนทุกวัน ตกเดือนว่ากล่าวด้านความประพฤติแต่พ่อแม่ นักเรียน เจ้าหน้าที่ สาธารณสุขตรวจเยี่ยมตามชุมชนต่างๆ สนับสนุนกับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่ม อสม. และกลุ่มผู้ออกกำลังกาย กลุ่มข้าราชการสำนักงานเกษตรอำเภอ ก็สนับสนุนกับกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ เช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส) ก็มีหน้าที่ต้องสร้างความสัมพันธ์กับเกษตรกร ตรวจเยี่ยมและพบปะกันอยู่เสมอ

กลุ่มข้าราชการและพนักงานของรัฐในระดับกลางที่ปฏิบัติงานในเขตเทศบาล มีบทบาทอย่างมากในการเข้าหากกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มต่างๆ ซึ่งบางคนก็มีส่วนในการสนับสนุนในการพูดคุยทำความเข้าใจในระบบเลือกตั้งแบบใหม่ ซึ่งผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งสามารถเลือกนายกเทศมนตรีโดยตรงได้ แยกต่างหากจากสมาชิกสภาเทศบาล แต่บางคนทำมากกว่านั้น กล่าวคือ ให้การสนับสนุนแก่กลุ่มการเมืองท้องถิ่นมีทั้งข้าราชการและพนักงานที่สนับสนุนกลุ่มพลังประชาชนเนื่องจากร่วมงานกับหัวหน้ากลุ่มซึ่งเคยดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีมานานจนเกิดความเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ แต่ข้าราชการและพนักงานระดับกลางอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่พอใจในการทำงานของกลุ่มพลังประชาชน ก็หันไปให้การสนับสนุนกลุ่มประชาคมติ ประการหนึ่งเป็นเพราะหัวหน้ากลุ่มประชาคมติ นายพิเชษฐ คันธรส เป็นอดีตข้าราชการครูระดับผู้อำนวยการ จึงรู้จักคุ้นเคยกับข้าราชการระดับกลางในพื้นที่มาก บทบาทในการสนับสนุนกลุ่มการเมืองท้องถิ่น ของกลุ่มข้าราชการจึงแบ่งออกเป็นสองฝ่าย

กลุ่มที่ 4 กลุ่มพนักงานปฏิบัติการระดับล่างกลุ่มที่ เนื่องจากกลุ่มพนักงานระดับล่างเป็นคนในพื้นที่มีสิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นกลุ่มเดียวที่มีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างสูง กล่าวคือมีสถานะทางสังคมเป็นประชาชนที่รับบริการในพื้นที่เทศบาลไปด้วย นับว่าเป็นพนักงานของรัฐ กลุ่มเดียวที่ได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการทำงานของเทศบาล จากการสัมภาษณ์พนักงานปฏิบัติการมหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่อาศัยอยู่ในบ้านทุ่งหมื่นน้อย หมู่ที่ 9 ได้ข้อมูลว่า “พนักงานระดับล่างส่วนใหญ่มีถิ่นพำนักอยู่ในเขตเทศบาล บางคนได้แต่งงานกับคนในพื้นที่ มีญาติพี่น้อง ลูกหลานอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจำนวนมาก บางคนไม่ใช่คนพื้นเมืองแต่มาทำงาน ตั้งรกรากอยู่ 20-30 ปี จึงผสมกลมกลืนกับชาวบ้านในเทศบาลในฐานะเพื่อนบ้านคนหนึ่ง กลุ่มพนักงานระดับล่างนี้จะได้รับความเกรงอกเกรงใจจากคนในหมู่บ้านเนื่องจากมีหน้าที่การงานมั่นคง และส่วนใหญ่มีลูกหลานที่ได้รับการศึกษาสูงจากสวัสดิการรัฐ หลายคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนเป็นที่นับหน้าถือตาของชาวบ้านมาตลอด” (สัมภาษณ์ พนักงานปฏิบัติการมหาวิทยาลัยแม่โจ้, มิถุนายน 2549) กลุ่มพนักงานปฏิบัติการระดับล่างนี้ มีความใกล้ชิดกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในชุมชนสูง เพราะถือว่าเป็นหนึ่งในสมาชิกของชุมชนไปด้วย เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการตัดสินใจของสมาชิกในครอบครัว และญาติมิตรที่มีสิทธิเลือกตั้งให้สนับสนุนกลุ่มการเมืองท้องถิ่นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาที่ได้รายงานมาในข้างต้นลักษณะและพัฒนาการของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลในเขตเทศบาลตำบลแม่โจ้ พบว่าระบบความสัมพันธ์ส่วนตัวและระบบความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับลูกน้องในสังคมไทยล้วนแล้วแต่เป็นการทำให้กลุ่มผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนเทศบาล ไม่ได้มีลักษณะการรวมตัวกันอย่างมีระเบียบ วินัย หรือยึดถืออุดมการณ์ หรือแนวความคิดร่วมกันของแต่ละกลุ่มผลประโยชน์ แต่ยึดติดกับบุคคลโดยเฉพาะผู้ที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม แกนนำกลุ่ม หรือผู้มีฐานะ มีอำนาจสูงสุดในกลุ่มนั่นเอง การเข้าร่วมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เกิดขึ้นด้วยเหตุผลง่ายๆ สองประการ คือ

1. ประการแรกคือมองว่าตนอาจจะได้รับผลประโยชน์จากการแบ่งสรรในส่วนของผู้มีอำนาจในกลุ่มในลักษณะของผู้อุปถัมภ์ ผู้รับอุปถัมภ์
2. ประการที่สองคือ ความต้องการที่จะช่วยเหลือตอบแทนผู้ที่มีอำนาจในกลุ่มในลักษณะของเจ้านายลูกน้อง หรือการสนองทดแทนบุญคุณนั่นเอง

ดังนั้น ในกรณีของการจัดตั้งกลุ่มการเมืองท้องถิ่น กลุ่มพลังประชาชนและกลุ่มประชาคมติจึงไม่ได้เกิดจากเพราะมีอุดมการณ์ร่วมกันในการสนองนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อบริหารท้องถิ่นเมื่อได้รับการเลือกตั้งแต่อย่างใด แต่เป็นไปเพื่อการแข่งขันทางการเมือง ในการที่จะได้รับอำนาจชอบธรรมจากการเลือกตั้ง กล่าวคือใช้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือรับรอง การเข้าสู่อำนาจ เพื่อเหตุผลทางการเมืองของหัวหน้ากลุ่มที่ ทำงานการเมืองในฐานะ

นักการเมืองอาชีพ โดยอาศัยฐานคะแนนเสียงสนับสนุนจากชุมชน ในการก้าวไปสู่การเป็นกลุ่มการเมืองในระดับที่สูงขึ้น

ส่วนการรวมกลุ่มของกลุ่มผลประโยชน์ในชุมชนเช่น กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่ม อสม. กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มข้าราชการ พนักงานของรัฐ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มเป็นหลัก อีกประการหนึ่งจากการศึกษาพบว่าเกิดกลุ่มตามแนวคิดของไทยนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทย อันได้แก่ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความใกล้ชิด ความไว้วางใจ ความเป็นญาติพี่น้องกันเป็นปัจจัยหลัก การที่กลุ่มในสังคมเทศบาลตำบลแม่โจ้ซึ่งถือว่าเป็นผลิตผลของสังคมไทยนั้นมีลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เป็นเพราะโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของคนไทยมาตั้งแต่อดีตนั่นเอง นอกจากนี้ลักษณะทางโครงสร้างของกลุ่มผลประโยชน์ในท้องถิ่นก็จะมีลักษณะหลวม ๆ และไม่มีการจัดตั้งองค์กรที่แน่นอน กลุ่มผลประโยชน์ที่ได้ทำการศึกษาในพื้นที่เขตเทศบาลแม่โจ้ มีแกนนำกลุ่มหรือผู้นำกลุ่มที่ยินยอมเป็นผู้รับการอุปถัมภ์จากผู้อุปถัมภ์ซึ่งก็คือกลุ่มการเมืองท้องถิ่นที่ต้องการมีอำนาจทางการเมืองนั่นเอง